

DÜNYA MEDYASINDA (BELGESEL - VIDEO HABER - HABER) ÖNE ÇIKAN ÇEVRECİ PROTESTO ÖRNEKLERİ: ÇEVRE SORUNLARINA KARŞI VERİLEN TEPKİLERE DAİR KÜLTÜREL BİR İNCELEME

"Tek yapmamız gereken toprağı kazmayı bırakıp gökyüzüne bakmak.
Ekip-biçmemiz gereken güneşin ta kendisi..."
(Yuva/Home Belgeseli, 2009)

Serhat YETİMOVA¹

Özet

Bu çalışma dünya medyasında, haber ve belgesel olarak öne plana çıkan çevre protestolarına dair bütünlükçü bir bakış kazanabilmek amacıyla kaleme alındı. Günümüzde haber kaynakları iletişim teknolojilerine bağlı olarak oldukça güçlenmiş olmasına rağmen veri, haber ve bilgi akışı kimi zaman bütünlükçü bir bakışı zorlaştıracak ölçüde karmaşık veya dağınık olabilmektedir. Haber ağlarında veya sosyal medya mecralarında ilgili haberlerin görünürlüğü olmakla birlikte fark edilebilirliği tartışmalıdır. Bu çalışma günümüzde hem Türkiye’de hem de Dünya ölçeğinde bir sorun olarak varlık gösteren çevre sorunlarına dair farklı kültürlerde ne tip tepkilerin ortaya konduğunu bütünlükçü bir bakış açısıyla ve kültürel karakteristikleriyle ortaya koymaktadır. Çevre sorunlarına dair daha güçlü bir etkinin oluşabilmesi için çevre eylemlerinin yapılmasından ziyade nasıl yapıldığı, bu eylemlere kimlerin katıldığı, kitle iletişim araçlarının bu eylemlerdeki etkisi, eylemlerin tartışılma biçimi ve bunun ötesinde eylemin felsefesi eylemlerin gerçekleştiriliyor olmasından çok daha önemlidir. Çalışma, dünya medyası kapsamında Türkiye’de Türkçe yayın yapan *Sputnik* (Rusya), *Deutsche Welle* (Almanya), *Euronews* (Fransa) ve *BBC* (İngiltere) gibi küresel haber kanallarında son 10 yıllık bir periyotta haberleştirilen çevre eylemlerinin kültürel karakteristikleri üzerinde durmaktadır. Çalışma, belirtilen eylemlerin dünya medyasının (yukarıdaki kanallar üzerinden) haberleştirme biçimlerine odaklanarak eylemlerin hangi ülkelerde gerçekleştirildiği, hangi çevre sorunlarına odaklanıldığı, eylemlerin gerçekleştirilme biçimi ve kitle iletişim araçlarının eylemlerde nasıl kullanıldığı üzerine kültürel bir okuma yapmaktadır. Belgesel kapsamında ise bağımsız yapımların yanında *Netflix* ve *Youtube* gibi dijital platformlarda yer alan içeriklere odaklanılmış olup medya bağlamında “haber+video+belgesel” şeklinde formülize edilebilecek daha bütünlükçü bir çevresel bakış açısının elde edilmesi hedeflenmiştir. Bu yolla insanların daha güçlü bir çevre farkındalığı kazanması mümkün hale gelebilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Çevre sorunları, Çevre filmleri, çevre, uluslararası medya, uluslararası iletişim, kültürlerarası iletişim*

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü.
serhat.yetimova@adu.edu.tr, [ORCID: 0000-0001-5674-0284](https://orcid.org/0000-0001-5674-0284).

FEATURED ENVIRONMENTAL PROTESTS IN THE WORLD MEDIA (DOCUMENTARY - VIDEO NEWS - NEWS): A CULTURAL REVIEW OF REACTIONS TO ENVIRONMENTAL PROBLEMS

Abstract

This study was written in order to gain a holistic view of environmental protests that came to the fore in the world media as news and documentary. Nowadays, although the sources of news have been strengthened due to communication technologies, the flow of data, news and information can sometimes be complex or disorganized, making it difficult to integrate a glance. Although there is visibility of relevant news in news networks or social media, its discernibility is controversial. This study reveals what kind of reactions about the environmental problems in different cultures in an integrated perspective and cultural aspects. In order to create a stronger impact on environmental problems, it is more important than how environmental actions are performed, who participates in these actions, the impact of mass media on these actions, the manner in which the actions are discussed, and the philosophy of the actions beyond this. In this study, the scope of the world media in Turkey, the Turkish broadcasting Sputnik (Russia), Deutsche Welle (Germany), Euronews (France) and BBC (England), such as global news channels in the last 10-year period of environmental actions they communicate is focused on the cultural characteristics. The study focuses on the communication forms of the world media (through the channels above) and makes a cultural reading on the countries in which the actions are carried out, on which environmental problems are focused on, how the actions are performed and how the mass media are used in the actions. Within the scope of the documentary, besides the independent productions, the content is focused on digital platforms such as Netflix and Youtube. In this way it will be possible for people to gain a stronger environmental awareness.

Keywords: Environmental problems, Environmental films, environment, international media, international communication, intercultural communication

Giriş

Çevre sorunları her ne kadar kendi içinde bir konu olsa da küreselleşme sürecinde yaşanan politik, sosyal, kültürel ve ekonomik eşitsizliklere dayalı sorunların bir parçası durumundadır. 1960'lı yıllardan itibaren günümüze kadar evrilerek gelen toplumsal muhalefetin bir portresini çizen BBC, özellikle son zamanlarda yaşanan organize *protest*² eylemlerin temelinde neoliberal ekonomik düzen eksenli politik çatışmalar ile toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi hak ve demokrasi temelli arayışları görmektedir. Özellikle web tabanlı kitlesel iletişim düzeninin sağladığı avantajlar dünyanın her hangi bir yerinde gerçekleşen *protest* eylemlerin küresel boyutta yaygınlaşmasını, taraftar bulabilmesini mümkün kıldığı gibi bir ülkenin iç siyasetinin malzemesi haline de getirebilmektedir. Çevre protestosu başlığa altında taranan haberlerde tespit edilen aşağıdaki noktalar yukarıdaki ortak nedenlere bağlı olarak eş zamanlı olarak dünyada yeni bir anlayışın gelişmekte olduğunu göstermektedir. Bu anlayış daha çok demokrasi ve ekonomik refah talep eden; haklarının bilincinde ve cinsel kimliğini özgürce yaşamak isteyen küresel bir toplumun anlayışı olarak ön plana çıkmaktadır. Toplum, artık geleneksel anlamda bir ülkenin ulusal geçmişi ve ortak kaderi ile sınırlanan bir toplum olmaktan daha çok ortak insanlık hafızasından beslenen ve bu bellekle geleceğe ortak ve üstün bir akılla bakan; bireylerini ekonomik ve insani eşitsizliklere mahkûm etmeyecek bir devlet arzusu olan küresel toplum özelliği göstermektedir (Özdemir, 2019).

Bu çalışma dünya mediasında, haber ve belgesel olarak öne plana çıkan çevre protestolarına dair bütünlükçü bir bakış kazanabilmek amacıyla kaleme alındı. Günümüzde haber kaynakları iletişim teknolojilerine bağlı olarak oldukça güçlenmiş olmasına rağmen veri, haber ve bilgi akışı kimi zaman bütünlükçü bir bakışı zorlaştıracak ölçüde karmaşık veya dağınık olabilmektedir. Haber ağlarında veya sosyal medya mecralarında ilgili haberlerin görünürlüğü olmakla birlikte fark edilebilirliği tartışmalıdır. Bu çalışma günümüzde hem Türkiye'de hem de Dünya ölçeğinde bir sorun olarak varlık gösteren çevre sorunlarına dair farklı kültürlerde ne tip tepkilerin ortaya konduğunu bütünlükçü bir bakış açısıyla ve kültürel karakteristikleriyle ortaya koymaktadır.

Çevre sorunlarına dair daha güçlü bir etkinin oluşabilmesi için çevre eylemlerinin yapılmasından ziyade nasıl yapıldığı, bu eylemlere kimlerin katıldığı, kitle iletişim araçlarının bu eylemlerdeki etkisi, eylemlerin tartışılma biçimi ve bunun ötesinde eylemin felsefesi çerçevesi eylemlerinin gerçekleştiriliyor olmasından çok daha önemlidir.

Çalışma, dünya medyası kapsamında Türkiye'de Türkçe yayın yapan *Sputnik* (Rusya), *Deutsche Welle* (Almanya), *Euronews* (Fransa) ve *BBC* (İngiltere) gibi küresel haber kanallarında son 10 yıllık bir periyotta haberleştirilen çevre eylemlerinin kültürel karakteristikleri üzerinde durmaktadır. Çalışma, belirtilen eylemlerin dünya mediasının (yukarıdaki kanallar üzerinden) haberleştirme biçimlerine odaklanarak hangi ülkelerde gerçekleştirildiği, hangi çevre sorunlarına odaklandığı, eylemlerin gerçekleştirilme biçimi ve kitle iletişim araçlarının eylemlerde nasıl kullanıldığı üzerine kültürel bir okuma yapmaktadır.

Belgesel kapsamında ise bağımsız yapımların yanında *Netflix* ve *Youtube* gibi dijital platformlarda yer alan içeriklere odaklanılmış olup medya bağlamında "haber+video+belgesel" şeklinde formülize edilebilecek daha bütünlükçü bir bakış açısının elde edilmesi hedeflenmiştir. Bu yolla insanların daha güçlü bir çevre farkındalığı kazanması mümkün hale gelebilecektir.

Türkiye'deki çevre toplum ilişkilerini 1960'lardan beri inceleyen *Ekonomi, Kültür ve Toplum Dergisi*'ndeki makalesinde Tuna (2016, s.308-313) Türkiye'de çevre farkındalığının geçmişinin 1980'lere dek uzandığını bildirmektedir. 1980'lerde "çevre sevgisi" üzerine kurulan bir eylem

² TDK Sözlük: "isim (prote'sto) İtalyanca protesto. Bir davranışı, bir düşünceyi, bir uygulamayı haksız, yersiz, gereksiz bularak karşı çıkma, kabul etmeme."
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd3afd0601d49.58988914
 (Erişim Tarihi: 09.05.2019)

biçiminin varlığına tanık olduğunu ifade eden Tuna (2016), özellikle 80'lerin sonuna doğru doğru demokratikleşme çabasının etkisiyle çevreci duyarlılığın gelişme kaydettiğini söylemektedir. Buradaki tepki kültürünün neoliberal ekonomi ile çarpık kentleşme gibi konulardan daha çok doğa sevgisi merkezinde duygusal bir tepki olarak geliştiğini söylemektedir. Fakat çevre hareketleri nispeten etkisini göstermiş olacak ki çevre müsteşarlığı ile daha sonra Çevre Bakanlığının kurulması merkezi yönetimin bu tepkiyi önemseydiğini gösterdiği şeklinde okunabilir. O yıllarda çevre hareketlerinin tetiklediği ikinci bir oluşum ise Yeşiller Partisi'nin 6 Haziran 1988'de kurulmasıdır. Dünyadaki çevreci hareketlerden esinlenerek kurulmuş olan bu parti halk nezdinde gerekli desteği bulamadığından zamanla marjinal bir parti olarak kalmış ve bir süre sonra da feshedilmiştir. 2002'de ise partinin yeniden kurulması gündeme gelmiş olup: nükleer tehdit, küresel iklim değişikliği, savaşlar, ayrımcılık, demokrasi karşıtı müdahaleler ve kısıtlanan özgürlükler gibi sorunlara karşı bir duruş sergiler bağlamda bir eylem planı geliştirmiş; buna rağmen farklı ülkelerde topladığı destekçi oranını Türkiye'de bulamamıştır.

Türkiye'de çevre konusunda yaşanan en önemli gelişmelerden biri de 1986'da gerçekleşen Çernobil nükleer santral patlamasından sonra Türkiye'deki üniversitelere getirilen araştırma yasağı olmuştur. Türkiye Radyasyon Güvenliği Komitesi'nin bilgisi ve izni dışında araştırma yapılmasını istemeyen dönemin hükümeti, bu konuda üniversitelere bir baskı uygulamıştır. Bu baskıyı delen ODTÜ'den birkaç akademisyen³ bu araştırma yasağını protesto ederek araştırmayı gerçekleştirmiş ve sonuçları halk sağlığını korumak için kamuoyu ile paylaşmıştır. Dönemin gazetelerinde çıkan haberlere bakıldığında dönemin siyasilerinin, devlet kurumlarının ortak tavrı radyasyonlu çayın sakınca doğurmadığı yönündedir. Bunun aksini düşünenlerin dine, vatana ve ticarete ihanetle suçlanabildiği görülmüştür (Gökmen, 2013, s.155-163).

Tarihsel süreç içinde Yeşiller Partisi noktasında Türkiye'nin çevreci toplumsallığını yorumlayan Tuna (2016, s.313)'ya göre "Türkiye çevresel sorunların ve çevresel süreçlerin önemli ve öncelikli sorunlar olarak ele alındığı bir ülke olmaktan oldukça uzak" bir tarihsel deneyime sahiptir. Çevre sorunları Türkiye'de ne toplumsal ne de yönetsel düzeyde öncelikli bir konu olabilmıştır. Diğer taraftan çevre sorunları üzerine yakın zamanlarda önemli çalışmalar yapılsa da bilimsel çalışmaların kamuoyunun uyanması ve çevresel duyarlılığın organize eylemlere geçebilmesi için yeterli bir etki sağlamadığını tespit etmiştir. Türkiye, çevreden önce ekonomik faydanın önemsendiği bir ülke olarak konumlandırılmıştır.

Ülke çapında kitlesel olmasa da bir takım bölgesel ama önemli eylemlerin 10 yıldan fazla bir süredir yapıldığı da görülmektedir. *Bloomberg HT* ve *Medicat*'ta yer alan bir araştırma dosyası 1990'lardan günümüze Türkiye'nin dört bir tarafında çevreye zararları olabilecek çevre yatırımları konusunda ortaya konan eylemleri haberleştirmiştir. Bu haberlerde öne çıkan tepkileri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Bloomberg, 2016; Kurt, 2013):

1. Bergama Direnişi (1995): 1996'da köylüler İzmir-Çanakkale yolunu altı saat boyunca trafiğe kapatmıştır. 26 Ağustos 1997'de kendilerini Boğaz Köprüsü'ne bağlayan köylüler 1997'deki nüfus sayımında tepki olarak kendilerini saydırmamıştır.
2. Hasankeyf protestosu (2000): Türkçe ve İngilizce pankartlar açılmıştır.
3. Mersin Akkuyu nükleer santral protestosu: Pankartlar açılmış ve temsili bir mezarlık yapılmış, bu mezarlara da Türkiye'deki şehirlerin isimleri yazılmıştır.
4. Sinop nükleer santral protestosu (2017): Pankartlar açılmış, geniş katılımlı bir meydan protestosu yapılmıştır.

³ Bu akademisyenler şu kişilerden oluşmuştur: Doç. Dr. Olcay Birgül, Doç. Dr. İnci Gökmen, ODTÜ Kimya Bölümü, Doç. Dr. Aykut Kence ODTÜ Biyoloji Bölümü

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

5. Gezi protestoları (2013): Çadır eylemleri, gece eylemleri, dayanışma günleri, mizahi afişler, Yeryüzü sofraları, Antikapitalist Müslümanların eylemleri, duran adam veya oturma eylemleri, ünlülerin yürüyüşleri ve televizyon kanallarının protestosu, belgesel yapım ve gösterimi gibi eylemler yapılmıştır. Markaların, haberlerin, gazeteci ve sunucuların, yönetmen, akademisyen ve ünlülerin, belediye ve STK'ların tüm eylemleri politik olarak algılanmıştır. Yurttaş gazeteciliğinin en ileri örnekleri verilmiştir. Kitle iletişim araçları etkin bir biçimde kullanılmıştır. Halkla polis arasında ciddi çatışmalar yaşanmış geniş çapta yaralanma ve ölüm vakaları gerçekleşmiştir.

6. Üçüncü Köprü ve Üçüncü Havalimanı protestoları (2013): Bisikletlerle bölgelere ulaşım sağlanıp pankartlar açılmıştır. Belgeseller yapılmıştır. Kuzey Ormanları Savunması (KOS) gibi kent hareketleri doğmuştur. Bu hareketler toplumun tüm kesimleri ile dirsek temasında katılımcı eylemler gerçekleştirmekte olup internet ortamında araştırma, bilgi, belge ve görsel-ışitsel içerik sunumuna devam etmektedir.

7. Manisa Soma termik santral protestoları (2014): “Zeytinime dokunma⁴” gibi sloganların olduğu pankartlar açılmıştır.

8. Karadeniz'de Yeşilyol protestoları (2015): Rize Çamlıhemşin'de geniş katılımlı protesto gösterileri yapılmış olup özellikle bölgenin yaşlı yerlileri protestoların sembolü haline geldiği bilinmektedir. İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlerin de eylemlere kitlesel yürüyüşlerle destek verdikleri görülmüştür.

9. Fatsa'da siyanür eylemleri (2015): Halkla güvenlik güçleri arasında çatışmalar çıkmıştır.

10. Artvin Cerattepe altın arama protestoları: Türkiye tarihinin en büyük çevre eylemi olarak bilinmektedir. 2015'ten beri eylemler devam etmektedir. Her gün en az 5 kişinin nöbet tuttuğu eylemlere kurulan Yeşil Artvin Derneği destek vermektedir.

Belirtilen eylemleri değerlendiren sosyolog Bayhan (2014)'e göre Türkiye'deki toplumsal muhalefetin oluşumunda dünyadaki eş zamanlı gelişmelerin de etkisi bulunmaktadır. Çünkü kitle iletişim araçları dünyada ortak bir kamuoyunun oluşması bağlamında küresel boyutta muhalif hareketlerin gelişmesini tetiklemiştir. Bayhan (2014, s.24:53) bu süreçte eş zamanlı olarak gerçekleşen gelişmeleri şu şekilde vermektedir:

“Enformasyon toplumu, risk toplumu, gözetim toplumu, ağ toplumu vb. kavramlarla ifade edilen 21. Yüzyılın postmodern zamanlarında “yeni toplumsal hareketler” özellikle gençlerin başrolde bulunduğu tepki hareketleri olarak dünyanın farklı ülkelerinde yaşanmaktadır. Küresel ekonomik krize bir tepki olarak ABD’de Wall Street eylemleri, Londra’da üniversite gençliğinin öğrenim harçlarının arttırılmasına karşı gösterileri, yine 2011 Ağustos ayında Londra’da başlayan ve diğer İngiliz kentlerine de sıçrayan yağma ve isyanlar, Atina’da ve Madrid’te yaşanan gençlik eylemleri, Tunus’ta başlayıp, Libya ve Mısır’da devam eden “Arap Baharı” ile 31 Mayıs 2013’te İstanbul’da başlayan ve 18 gün süren Gezi Parkı eylemleri “yeni toplumsal hareketler” bağlamında analiz edilebilir.”

“Nasıl ki, Avrupa ülkeleri ve ABD’deki 68 gençlik eylemleri, 1968 yılında Türkiye’de taklit edilmişse, Gezi Parkı eylemleri de 2011 yılında ABD, İngiltere, İspanya, Yunanistan’da yaşanan ve Arap Baharı eylemleri gibi taklit edilmiştir. (...)”

Gezi eylemlerini değerlendiren Verstraete ise 1980’lerde oluşmayan başlayan toplumsal muhalefet kültürünün Gezi eylemleri ile birlikte siyasi iklimi kalıcı şekilde değiştirme imkânı bulamadığını belirtmekle (Nosthoff, 2015: 19 ve Marcie Patton, 2013’den akt. Verstraete, 2016, s.2) birlikte eylemlerde öne çıkan kuşağın Y kuşağı olduğunun ve bu anti-neoliberalci bir tutum içinde hareket ettiğinin altını çizmektedir (Verstraete, 2016, s.2). Bu kuşağın apolitik bir dönemde yetişmesine karşın bugün muhalif bir şekilde hareket etmesi küresel muhalif eylemlerden kültürel anlamda etkilenme ile açıklanabilir. Özellikle küresel iletişim teknolojileri

4 İlgili haber için bkz. “Yırca'da üreticilerin 'Zeytinime dokunma' protestosu” adlı Cumhuriyet gazetesinde çıkan 10 Haziran 2017 tarihli haber.

bu kuşağın –ulusötesi anlamda- politik bir kimlik kazanmasında başar bir rol oynamış gözükmektedir.

Çevre konusunu sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendiren Athony Giddens (2013, s.991-992), çevre sorunlarının Batılı ülkelerde algılanma biçimi ile doğulu ülkelerdeki algısının farklı olduğunu belirtmektedir. Tsunami felaketinden yola çıkan Giddens (2013) Asya’da bir uyarı sistemi olmamasından ötürü dünya kadar insanın öldüğünü buna karşı Amerika’nın Hawaii eyaletinde bulunan Pasifik Tsunami Uyarı Sistemi’nin benzer felaketlerin önüne geçmede ne denli etkili olduğunu vurgulamaktadır. Diğer taraftan küresel ısınmanın Batılı ülkelere oldukça büyük etkileri vardır. İleri endüstriyelleşme nedeniyle küresel ısınmanın etkileri bu ülkelerde çok daha fazla hissedilmektedir. Bu belirtilerden biri iklimlerin değişmesi ikincisi de göç dalgalarıdır. Dolayısıyla çevre meselesinin teknik boyutlarından öte sosyolojik boyutları toplumsal planda çok daha önemli görünmektedir. Buradan hareketle çevre sorunlarının sosyolojik etkilerini anlamak için dünya medyasında hangi konuların ön plana çıktığına bakmak gerekmektedir.

1. Dünyadaki Çevre Sorunlarına İlişkin Tepkilerin Dünya Medyasındaki Yansımaları

Dünyanın çeşitli yerlerinde başta iklim değişikliği (BBC Türkçe, 2019) olmak üzere çok farklı boyutlardaki çevre sorunlarına dikkat çekmek için duyarlı gruplar kitleselleşmiş bir biçimde eylemler gerçekleştirmektedir. Bunlar arasında İngiltere’de bulunan “Extinction Rebellion” ilginç bir örnek sunmaktadır. Londra merkezindeki 5 köprüyü işgal ettiği görülen grubun aynı zamanda İngiliz parlamentosunun alt kanadı olan Avam Kamarası’ndaki bir oturumda çıplak protesto eylemi yaparak iklim ve ekolojik acil durum" ilan edilmesini, 2025 yılına kadar sera gazı emisyonlarının sifira indirilmesini ve iklim değişikliğiyle mücadele kararlarını almak için halk meclisleri oluşturulması üzerine taleplerini yetkililere bildiren eylemler yaptıkları görülmüştür (Sputniknews, 2019).

İklim değişikliği konusunda farkındalık oluşturmaya çalışan bir eylem de Birleşmiş Milletler (BM) Kalkınma Programı, BM Vakfı ve Sony Pictures Entertainment ortaklığıyla düzenlenen bir kampanya ile gerçekleştirilmiştir. İlgili kampanyada, sosyal medya üzerinde '#AngryBirdsHappyPlanet' etiketi kullanılarak iklim değişikliğine ilişkin paylaşımların yapılması istenmiş olup; süreçte Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-mun’un da popüler mobil oyun uygulaması olan Kızgın Kuşlar’daki (Angry Birds) 'Kırmızı' (Red) karakterini iklim değişikliği ile mücadele konusunda Birleşmiş Milletler onursal elçisi olarak atadığını açıklaması kampanyaya ilgiliyi arttırmıştır (Sputniknews, 2016).

İklim değişikliği konusunda İsveçli aktivist Greta Thunberg’in de bir dizi eylemlerde bulunduğu görülmektedir. İtalya’da senatoya konuşma yapmak üzere yola çıktığında Thunberg’in buradaki etkinliğe çevreye daha az zararlı olduğu için trenle gittiği görülmüştür. Senatoda da cesur bir konuşma yapan Thunberg aldığı özgüven verici bir eğitimle siyasileri doğrudan suçlayıcı ifadeler sarf etmiştir. Davos’taki Dünya Ekonomik Forumu’nda da konuşan Thunberg’in eylemlerine başladığı dönemde İsveç Parlamentosunun önünde her cuma oturma eylemi gerçekleştirdiği görülmüştür (Pınar, 2019).

İklim değişikliğine bağlı olarak birçok hayvanın nesli azalma ve git gide tükenme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Amerika’da bulunan Vermont Üniversitesi’nde adı bilinmeyen bir bağışçı bu soruna dikkat çekmek için 500 bin dolarlık yardımda bulunmuştur. Sputnik’in Yerel WCAX-TV’ya dayandırdığı habere göre bağışçı, arı nüfusunun neden düşüşe geçtiğine ve bu durumu tersine çevirmek için neler yapılabileceğine odaklanan araştırmalara katkı sunmak istediğini belirtmiştir (Sputniknews, 2019).

ABD’de yılda 100 milyon ile 1 milyar arasında kuşun gökdelenlere çarpıp öldüğü yapılan araştırmalarla ortaya konmaktadır. Özellikle cam yüzeyli gökdelenlerin kuşlar için ciddi tehlike

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

olduğuna işaret edilmektedir. New York City Audubon'un verilerine göre her yıl sadece New York'ta 90 bin ila 200 bin arasında kuş ölmekteyken Smithsonian Kuş Merkezi'nin sunduğu verilere göre ise ABD'de yılda ülkede ölen kuş sayısı 100 milyon ila 1 milyar arasında değişmektedir. Uzmanların görüşlerine göre bu sorunun önüne geçebilmek için göçün yoğun yaşandığı dönemlerde binaların ışıklarını söndürmek (haberde New York ve Minnesota eyaletlerinin bunun uyguladığı belirtiliyor) ve kuş dostu binalar yapmak oldukça hayati önlemler arasında görülmektedir (Sputniknews, 2019).

İranlı özel bir havayolu şirketi Meraj Havayolu da aynı yıl nesli tükenmek üzere olan İran'da yaşayan ve nesli tükenmek üzere olan Asya çitalarına dikkat çekmek için yolcu uçaklarının burnuna bu yırtıcı hayvanların resimlerini yaptırmıştır (Euronews, 2015).

Nesli tükenmekte olan balıklara dikkat çekmek içinse dünyaca ünlü isimlerin balıklarla çıplak fotoğraflar çektilerip kamuoyu ile paylaştığı görülmektedir. *Fishlove* (Balıkaşkı) adlı küresel hareketi destekleyen ünlüler arasında Sean Penn, Clark Gregg, Jai Courtney, Elizabeth McGovern, Cressida Bonas ve Paris Jackson'un olduğu görülmektedir. Daha önceki yıllarda ise oyuncu Emma Thompson, Judi Dench, Helena Bonham-Carter, modacı Kenzo Takada, müzisyen Goldie ve işadamı Richard Brunson'un da fotoğraf çektiren isimler arasında olduğu görülmüştür. Ünlülerin fotoğraflarını "aşırı avlanmaya son" kampanyası ile kullanan *Our Fish* (Bizim Balıklarımız) isimli sivil toplum girişimi ise Avrupa Birliği'nin 2020 yılında denizlerde aşırı avlanmaya son verme taahhüdünü tutması için Birliğe baskı yapmaktadır (Kanbir ve Sanmartin, 2018).

Çevreyi korumak için geliştirilen önlemler dünyanın farklı ülkelerinde özgün protesto örnekleri oluşturmaktadır. Bunlar arasında BBC'nin verdiği bir haber öne çıkmaktadır. BBC'nin haberine göre, Büyük Okyanus'un güneyinde yer alan Palau devleti, 10 farklı kimyasalı içeren güneş kremi ve koruyucu ürünün kullanımını ve satışını kısıtlayan yasayı imzalamış görünmektedir. 2020'de yürürlüğe girecek yasanın amacının güneş koruyucu ürünlerdeki kimyasalların, deniz canlıları için çok zehirli olduğu ve mercanların rengini açabileceği yönündeki uzman görüşüne dayandığı anlaşılmaktadır (Sputniknews, 2018).

Çevre sorunlarına dikkat çekmek için yapılan dikkat çekici eylemlerden biri de Fransa'nın Lyon kentinde gerçekleştirilmiştir. Çevreci duyarlılar Fransa'da Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un bazı belediye binalarındaki portrelerini çalarak dikkat çekici bir eyleme imza atmıştır. Çevreciler belirtilen eylemleri ile "sembolik olarak cumhurbaşkanını rehin almayı" amaçlayarak çevre sorunlarına dikkat çekmek istediklerini belirtmişlerdir (Sputniknews, 2019).

İklim değişikliğinin sonunda gezegenin bir çevre felaketine sürüklenmesi nedeniyle Hindistan'da doğum karşıtı harekete (antinatalizm) ilginin arttığı görülmektedir. Hindistan'daki antinatalistler, çocuk yapmanın yeryüzünün azalan kaynaklarına yeni yükler getireceğini savunarak çevresel nedenlerden üremeye karşı çıktıklarını belirtmektedirler. Sosyal medyayı da etkin kullandıkları görülen bu grubun özellikle *Çocuksuz Hindistan* ile *Nihilanand* adlı sayfalarının büyük ilgi gördüğü ve önemli bir takipçi sayısına ulaştığı görülmektedir. Kendini 'antinatalist' olarak tanımlayan ve Mumbai kentinde yaşayan 27 yaşındaki Raphael Samuel, Facebook'ta açtığı 'Nihilanand' adındaki sayfada paylaşımlarını sürdürmenin yanında rızasını almadan kendisini dünyaya getirdikleri için anne babasına dava açmayı planladığı ilgili haberde aktarılmaktadır (Sputniknews, 2019).

Fransa'daki sarı yeleklilerin eylemlerine bakıldığında ise eylemlerde üç temel faktörün öne çıktığı görülmektedir. Bunlar zararlı çevre politikaları (Fransa'nın Amerika gibi küresel iklim sorunları ile mücadeleyi amaçlayan Paris anlaşmasından⁵ çekilme kararı), yüksek vergiler ve

5 "1992 tarihli BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni (UNFCCC) imzalayan ülkeler tarafından 2015'te üzerinde uzlaşılan Paris İklim Anlaşması, küresel sıcaklık artışının sanayi devri öncesine kıyasla 2 derecenin altında

işsizliktir. Her sosyal ve siyasal yapıdan toplumsal kesimin (%70-80 oranda) destek verdiği protestolarda Fransız halkının fiziki aşırılıklara ve hatta yağmalara varan şekilde çok şiddetli ve uzunca süreye yayılan (6 ay civarı) bir tepki ortaya koyduğu görülmüştü. Konu hakkında değerlendirmelerde bulunan uzmanlar⁶, özellikle Macron hükümetinin uyguladığı neoliberal politikalara verilen bu tepkinin altını çizerken; ırkçı sağ partilerin neden olduğu ayrışma korkusunun liberal sol partilerin birleştirici bir söylemle iktidara gelmesine olanak sağladığını vurgulamaktadır. Halkın şiddetli tepkisinin başarıya ulaştığı görülürken hükümetin geri adım attığı ve halkın sağduyusuna güvendiğini gösterir açıklamalar yaptığı da görülmüştür (Sputniknews, 2018; Karan, 2018).

Çevreye en az zarar vermek amacıyla içinde bulunduğu doğal ekosistemden yararlanan ülkelerden biri olan Norveç⁷'te ise 2021 yılından itibaren hayata geçmesi planlanan bir proje kapsamında Hurtigruten adlı denizcilik firmasının fosilsiz; yenilenebilir enerji kullanan dünyadaki ilk kurvaziyer şirketi olmak amacıyla biogaz, büyük bataryalar ve sıvı doğal gaz kombinasyonu ile işleyen bir enerji sistemini hayata geçireceğini duyurduğu görülmektedir (Sputniknews, 2018).

Bir diğer İskandinav ülkesi olan İsveç⁷'te de hareket eden insanlardan enerji üreten bir projenin geliştirdiği görülmektedir. Alternatif enerji konusuna eğilen ülkede vücut ısısını doğrudan elektriğe dönüştürebilen teknolojilerin geliştirildiği ve bir tren istasyonunu dolduran binlerce yolcu tarafından üretilen sıcaklığın enerji kaynağı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu amaçla İsveçli bir emlak şirketi olan Jernhusen'in, vücut ısısından elde edilen enerjinin başka bir binayı ısıtmak amacıyla kullanılabilmesi için Stockholm Merkez İstasyonu'nda bir takım tasarımlar geliştirdiği görülmektedir (Mules, 2019).

Almanya'da ise linyit kömürü kullanımının gereksiz olduğunu savunan 50 bin göstericinin Köln ve Aachen kentleri arasındaki ormanlık alanda gösteri düzenlediği görülmüştür. 12 bin yıllık ormandaki meşe ve kayın ağaçlarının kesilmesini engellemek için yaklaşık beş yıldır ağaç evlerde yaşayan çevrecilerin dikkat çekici bir eyleme imza attıkları görülmektedir⁸ (Sputniknews, 2018).

Dünya İklim Konferansı eylemleri kapsamında Almanya'nın Bonn kentinde büyük bir katılımı protesto gösterilerinin düzenlendiği görülmektedir. Kömüre ve termik santrallere karşı şekilde konumlanan protesto gösterilerinde 100'den fazla çevre koruma ve vatandaşlık hakları örgütünün aktif bir rol üstlendiği ve 25 bin kişinin eyleme katıldığı belirtilmektedir. Yaklaşık 1000 bisikletli vatandaşın da de Köln'den gelerek eyleme destek vermesi protesto gösterisinin etkisini arttırmış gözükmektedir. Ayrıca gösterilerde kutup ayısı gibi kostümlerin tercih edilmesi hem renkli hem de çok sesli bir gösteri kültürünün oluşmasıyla çevre konusundaki protestoları daha görünür

tutulmasını hedefliyor. Anlaşma, tarafların fosil yakıt kullanımını giderek azaltarak yenilenebilir enerjiye yönelmelerini amaçlıyor. Anlaşmanın nasıl uygulanacağı konusunda şu ana kadar görüş birliğine varılamamıştı." <https://www.dw.com/tr/iklim-de%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi-ile-m%C3%BCcadelede-kural-kitab%C4%B1-haz%C4%B1r/a-46762142>

6 Paris'te yaşayan Inalco Enstitüsü'nden akademisyen Alican Tayla

⁷ Norveç'te ayrıca çevre dostu otomobillerin toplam satışlar içindeki payının yüzde 52'ye dayandığı kaydedilmiştir. 2025 yılından itibaren Norveç'te fosil yakıtla çalışan otomobil satılmayacağı belirtilen haberde benzin ve dizel motorlu araçların vergi oranlarının artırıldığı buna karşın çevre dostu otomobillerden ise hemen hemen hiç vergi alınmadığı belirtilmektedir. Ayrıca haberde elektrikli otomobili olan sürücülerin otoyol, feribot ve otopark ücreti ödemedikleri gibi otobüslere tahsis edilen tercihli yolları da kullanabildikleri kaydedilmektedir. Devletin sunduğu bu teşvik ve imkânlar enerji ve çevre dostu araçların kullanımını yaygınlaştırmaktadır (Deutsche Welle Türkçe, 2018).

⁸ Buna karşın iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında Alman hükümetinin, caddelerdeki elektrikli araç sayısını artırmak amacıyla toplam şarj istasyonu sayısını 17 bin 400'e yükselttiği görülmektedir. Alman kentlerinin şarj istasyon ağını genişletme planları olduğunu açıklayan Almanya Su ve Enerji Endüstrileri Birliği'nin (BDEW), kurulması planlanan istasyonların sayısının yüksek olmamasının nedeninin bürokratik engeller olduğunu belirtmiştir. (Deutsche Welle Türkçe, 2019)

kılmıştır (Deutsche Welle Türkçe, 2017).

Hava kirliliğinin önlenmesi için karbondioksit salınımının azaltılması da içinde bulunduğumuz çağın önemli sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir. Enerji tüketiminde karbondioksit (CO2)'i katı hale dönüştürmeyi amaçlayan çalışmalardan bir kaç İzlanda ve Avustralya'da gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (Mules, 2019).

Hava kirliliği ile mücadelede arabaların merkezde olduğu bir eylem de Gürcistan'da görülmüştür. Başkent Tiflis'te, dizel arabalarla çevrili bir yeşil alan, eylemcilerin kararlılığı sayesinde kurtarılabildiği gözükmektedir. Şehrin son yeşil alanlarından biri olarak görülen Vake Park adlı bu parkta otel inşa etmek isteyen bir yatırımcı ile halk arasında beş yıl süren savaşın ardından, alana buldozer girmesine izin vermeyen halkın mücadeleyi kazandığı görülmektedir. Belirtilen park alanında kamp kurarak otel çalışmasını protesto eden "Tiflis Gerilla Bahçeciliği" adlı grubun bir mensubu, çevre aktivisti Merab Keçkoşvili, hava kirliliği farkındalığı uyandırmak için verilen çabaların küçük başarılar kazanılsa bile yetersiz olduğunu belirtmiş, birkaç yıl içinde şehirlerin yaşanamaz hale geleceğini vurgulamıştır (Niranjan, 2019).

Hava kirliliği ile mücadelede dünya kentlerinde birçok ilginç projeye imza atılmaktadır. Bunlar arasında Çin'de ülkenin 5. büyük kenti olan Chengdu'da sürüşten çok yürüyüşün daha hızlı olması için mücadele verildiği görülmektedir. Plan, bölgedeki yolların en az yüzde 50'sinin araçsız olması yönünde yapılmışken bu sayede şehirdeki alanlara ulaşımın 15 dakikada gerçekleşeceği öngörülmüştür. Bu ekseninde Çin'de toplamda 300 eko-şehrin inşa edildiği bilinmektedir. Kolombiya'nın başkenti Bogota'da ise şehrin çok önemli bir kesiminin araç trafiğine kapatıldığı ve özellikle otobüs ile bisikletlerin kullanımına açıldığı görülmektedir. Güney Kore'de bulunan Incheon'un uluslararası ticaret bölgesi olan Songdo'da da benzer bir uygulamanın 2020'de hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Kaliforniya'daki San Francisco'da da belli merkezi yollarda araç kullanımının 2020'ye kadar tamamen yasaklanması ve 25 yıl içinde de fosil atıkların tamam yasaklanması planlanmaktadır. Mexico City'nin dünyanın en kirli şehri olduğu bilinmekteyken Bogota'da ise haftanın belirli günlerinde tüm araçların yasaklandığı görülmektedir. Bu, durum hava kalitesinde iyileşmeye yol açmakla birlikte Meksika'nın başkentinin, 2025 yılına kadar tüm dizel araçları yasaklama kararı aldığı görülmektedir. Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi'de ise elektrikli tuk-tuk'ların kullanılması hava kirliliği sorununun azaltılmasına katkı sunduğu görülmektedir. Ülkede 2030'a kadar tüm yeni araçların elektrikle çalışması planlanmaktadır (Schmidt, 2019).

İngiltere de nitrojen dioksit ve karbon salınımlarını azaltmak amacıyla 2040 yılına kadar benzin ve dizelle çalışan araçların satışını yasaklama kararı almışken İsveç ise, içten yanmalı motorla çalışan otomobil (Volvo) üretimine 2019 yılında son vermeyi planladığını duyurmuştur. Volvo'nun, 2019'dan itibaren ya tam elektrikli ya da hibrit motorlar üretecek olduğu yönünde bilgi paylaştığı görülmektedir (Deutsche Welle Türkçe, 2017).

İtalya'nın Campania bölgesindeki çöp atıklarının yarattığı doğa ve sağlık sorunlarını gündeme getiren fotoğrafçı Stefano Schriato, 2015'ten beri bölgedeki yasadışı çöp dökme işini takibe alan gazetecilerden biri olduğunu göstermiştir. Schriato'nun kapı kapı dolaşarak üç yılda hazırladığı çalışması *CrowdBooks* aracılığıyla kitlesel olarak fonlanan bir kitapta yayımlanmıştır. Uzmanlar da diğer taraftan yasa dışı çöplükleri ve düzenli depolama sahalarını tanımlayabilecek ve konum bilgilerini yetkililere gönderebilecekleri akıllı telefon uygulaması oluşturarak bu çalışmaya destek olmuşlardır (Schriato, 2018).

Çöp ve aşırı tüketimin zararları ile mücadele kapsamında özgün girişimlerin bir reaksiyon olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Almanya'da açılan ve ziyan olabilecek yiyecekleri satan bir süpermarket çöp üretmeyen kültürel bir hareket haline geldiği için oldukça büyük bir anlam taşımaktadır. *Good Food* adındaki bu hareketin amacı raf ömrü geçtiği iddia edilen ürünlerle bozulduğu sanılan sebze-meyvelerin hala tüketilebilir olduğunu göstermektir. Marketteki

ürünlerin fiyatını ise tüketiciler kendileri belirlemektedir. Yemek paylaşımı (Food-sharing) adlı bir yaşam felsefesinin parçası olan bu girişimin temel amacı tüketimi sınırlandırmak ve aşırı tüketimin çevreye verdiği zararları en aza indirmektir. Bu amaçla dükkânda kullanılan bütün eşyaların ikinci el ya da geri dönüşümlü olması insanların çok yönlü bir bilinçlenme içine girmesinde oldukça etkili olmaktadır (Ruiz, 2017).

Çevre sorunlarına karşı ilginç bir eylem de Amerika'dan gelmiştir. ABD'nin tanınmış avukatlarından David Buckel'in, iklim değişikliğine neden olan fosil yakıt kullanımını protesto etmek amacıyla New York'un Brooklyn semtindeki bir parkta kendini ateşe verdiği görülmektedir. Buckel'in intiharı öncesinde yazdığı mektupta çevre sorunlarına karşı ne kadar duyarlı olduğu görülmektedir: "Kirlilik, hava, toprak, su ve iklime sızarak, gezegenimizi yok ediyor. Gezegendeki insanların çoğu fosil yakıtlarla sağlıksız hale gelen havayı soluyor ve bunun bir sonucu olarak erken ölüyor – benim fosil yakıtlarıyla gerçekleşen erken ölümüm de kendimize yaptıklarımızı yansıtıyor (Deutsche Welle Türkçe, 2018)."

Fransa'da çevre kirliliğine karşı başlatılan imza kampanyasına ise rekor bir katılımın olduğu görülmektedir. 1,6 milyondan fazla kişinin Paris İklim Anlaşmasına uymadığı için Fransız devletine açtığı davada ve "Asrın Meselesi" sloganıyla başlattığı eylemlere Oxfam, Greenpeace, Notre Affaire à Tous ve Nature et l'Homme gibi kuruluşların öncü olduğu görülmektedir (Koyuncu, 2018).

2015 yılında Fransa'nın başkenti Paris'te olağanüstü halin devam ettiği süre içinde yüksek katılımlı gösterilerin de yasak olduğu hatırlardadır. Buna rağmen o zaman düzenlenen gösterilerin küçük çaplı düzenlendiği fakat etkili olduğu görülmüştür. Örneğin, Paris'te bir kafede oturan dünya liderlerinin kuklalarının dünya meselelerini masaya yatırırlarının mizanseninin yapılması oldukça etkili bir mesaj (masadaki menüde şu cümle yazılıdır: We Need More on the Table/Masada Daha Çok Şeye İhtiyacımız Var) vermiştir. Aynı şekilde destek amacıyla Japonya, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi ülkelerde de ilgi çekici pankart, kostüm ve dans (Haka dansı) gösterilerinin düzenlendiği görülmüştür (Euronews, 2015).

Aynı yıl çevreci aktivistlerin Londra'da düzenlediği etkinliklerin de ses getirdiği görülmektedir. Greenpeace'in Londra sokaklarında, "Shell'in kutuptaki sondaj fişini çekmesi nedeniyle" düzenlediği kutlamalarda sanatçı Emma Thompson'un büyük bir kutup ayısı maketi yapması ile birlikte aktivistlerin onu şehrin sokaklarında hareket ettirmesi ses getirici bir etkinliğe dönüşmüştür (Euronews, 2015).

Arjantin'de ise Arjantinli sanatçıların Shell'in Kuzey Kutbu'nda petrol arama çalışmalarını protesto etmek için başkent Buenos Aires'te 300 metrelik duvarı boyadığı görülmüştür. Duvarlara yapılan resimlerin etkileyici biçimde Shell'in ürkütücü çalışmalarını görünür kıldığı fark edilmiştir (Euronews, 2015).

Tayvan'da ise bir ilkokul öğrencisinin çevresel farkındalığı arttırmak amacıyla yaklaşık 100 bin şişe kapağı topladığı ve bunların bir kısım ile kamusal alandaki duvarlara deniz canlılarını temsil eder tablolar yapıp astırdığı görülmektedir (Euronews, 2016).

Paris'teki COP21 zirvesi esnasında çevrecilerin, etkinliğe katılan devletleri daha düşük karbon emisyonuna davet etmek amacıyla grev faaliyetleri yürüttükleri görülmüştür. Kırmızı çizgi eylemi ile bir araya gelen eylemcilerin hayvanların sesi olduklarını gösterdikleri ve adaletli bir politika için siyasetçileri karar almaya davet ettikleri görülürken "barış iklimi" çağrısını vurgulamıştır. Kırmızı çizgi grubunun her yere kırmızı bandaj çekmeleri, şapka ve kıyafetlerinde kırmızı bandanalar kullanmaları da eylemin ses getirmesi açısından ön plana çıkmıştır (Euronews, 2015).

İngiltere'deki iklim değişikliği protestolarında ise ilginç görüntülere rastlanmıştır. *Extinction Rebellion* (Yokoluş İsyanı) adlı çevreci hareketin, karbon salınımının 2025'e kadar sıfırlanmasını

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

şiddetle talep eden üyeleri Londra ve diğer ana kentlerde yolları kapama eylemi gerçekleştirdiği görülmüştür. Bu eylemlerde aktivistlerin otoyollarda yattıkları ve etraflarını saksı ve bitkilerle çevreledikleri görülürken kimilerinin de kendilerini kamyonlara zincirlediği dikkat çekmiştir. Hollanda'da eyleme destek verenlerin ise meydanlarda ölü taklidi yaptığı görüntülenmiştir (McGrath, 2019).

Çevre konusunda oluşan duyarlılığın yoğunlaştığı bir diğer konu da barajlar olmuştur. Dünya Bankası'nın desteğiyle gelişmekte olan ülkelerde yapılan bu barajların elektrik üretimi, kentlerin su ihtiyacının giderilmesi ve sulamada kullanıldığı bilinse de orta ve düşük gelirli toplumsal kesimi oluşturan; daha çok tarım ve hayvancılıkla uğraşan insanların göç etmesine neden olduğu ve doğal yaşamı (insanların dışında hayvanların ve bitkilerin yaşamı ile bölgenin biyolojik çeşitliliği) yok ettiği görülmektedir. İlgili haberde, Küresel Baraj İzleme kuruluşunun verileri paylaşılmaktadır. Bu verilere bakıldığında şu anda dünya çapında planlanan veya yapım aşamasındaki 3 bin 700 büyük ölçekli baraj projesinin 2 bin 863'ünün Asya, Afrika veya Güney Amerika ülkelerinde olduğu görülmektedir. Dünya Bankası'nın 1993 yılında, baraj yapımının "sosyal ve çevresel maliyetlerinin küresel tepkiye yol açması" nedeniyle Hindistan'daki Narmada Nehri üzerinde planlanan büyük bir projeye verdiği desteği geri çekmesi protesto gösterilerinin etkisini ortaya koymaktadır (Niranjan, 2019).

Çevre meselesi bağlamında önemli bir başlık olan Nükleer konusunda ise eylemleri ile dikkati çeken Greenpeace çevre örgütünün Fransa'daki eylemleri ses getirmesi bakımından kayda değer bir tepkiyi oluşturmaktadır. Nükleer santrallerin güvenlik açıklarına dikkat çekmek için Greenpeace aktivistleri, Fransa'da bulunan Cattenom nükleer santraline gizlice girerek santralin kullanılmış yakıt havuzunun hemen yanında havai fişekler patlatmış ve bu şekilde santrale tam olarak aynı şekilde teröristlerin de girebileceğini ve tüm Avrupa'yı sarsacak korkunç bir patlamaya neden olabileceklerinin ihtimal dâhilinde olduğunu ispat etmek istemiştir. Bu eylemle Greenpeace aktivistleri kullanılmış yakıt havuzlarına ilişkin güvenlik önlemlerindeki güvenlik eksikliğine dikkat çekmeyi başarmıştır. Anılan çevre örgütü tarafından yapılan bir araştırmaya göre, Fransa ve Belçika sınırında bulunan nükleer santrallerin havuzları saldırılara ve doğal afetlere karşı yeterince korunmamaktadır. Bu durum çevreye yayılacak radyasyonun da habercisi olarak görülmektedir. Yakın bir tarihte Fransa'daki 19 nükleer santralinin üzerinde uçan dronların tespit edilememesi bu güvenlik açığının boyutlarını göstermesi bakımından ciddi bir işaret olarak yorumlanmıştır. İlgili araştırmadan elektrik üretiminden sorumlu firmanın mevcut yapıların bakım-onarım ve yenilenme maliyetlerini zar-zor karşıladığı ve 1 milyar Euro civarındaki güvenlik maliyetlerini karşılayabilecek bir bütçelerinin olmadığı öğrenilmektedir (Rueter, 2017; Altundas ve Claudet, 2016).

Son dönemlerde yapılan testlerde insanların vücudunda, plastik şişelerde kullanılan plastik temelli bir kimyasal olan BPA'ya rastlanmış olup bu kimyasalın kalp hastalıklarına, diyabete ve karaciğer yetmezliğine neden olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun önüne geçmek için Amerikalı aktivist bir gezgin olan Alison Teal'in pembe sörfü ile dünyayı dolaştığı; doğanın faydaları ile plastik kirliliğinin zararlarını insanlara anlattığı görülmektedir. Teal'in deneyimini haber ve belgesel içerikleriyle 'Alison'ın Maceraları' adı ile popüler sosyal medya (web sitesi, Youtube, Facebook ve Instagram) hesaplarında paylaştığı görülmektedir (Sputniknews, 2018).

2. Türkiye'deki Çevre Sorunlarına İlişkin Verilen Tepkilerin Dünya Medyasındaki Yansımaları

Medyadaki genel görünüme bakıldığında Türkiye'deki çevre sorunların çok çeşitli olduğu görülmektedir. Bunlar arasında hava kirliliği⁹ önemli bir yer tuttuğu gibi doğal sit alanlarının

9 İlgili haberde: "Çevreci sivil toplum kuruluşu Greenpeace ve hava kirliliği görüntüleme projesi AirVisual, ülkeleri hava kirliliği oranlarına göre sıraladı. Kirlilik oranı en yüksek ülke Bangladeş olurken, havası en kirli ülkeler

imara/işletmeye açılarak ticari faydaya göre yeniden şekillendirilmesi, trafik, denizlerin kirliliği, kentleşme, inorganik tarımsal faaliyetler, GDO'lu gıda, denetimsiz jeotermal enerji, nükleer enerji güvenliği, hidroelektrik santrali (HES), kömür ve altın madenciliği, kuraklık ve erozyon (ormansızlaşma) gibi sorunların olduğu medyaya yansıyan haberlerden görülmektedir.

Bunlar arasında en dikkat çekenlerden biri HES projesidir. Rize'nin Fındıklı ilçesinde 'Doğal sit' alanı olarak ilan edilerek koruma altındaki Arılı Vadisi'nde yapılması planlanan HES projesine karşı halkın tepkisi bakanlıktan gelen yetkilileri alana sokmamak olmuştur. "Potansiyel Doğal sit alanlarında ekolojik temelli bilimsel araştırma projesi kapsamında inceleme yapmak" istediklerini ifade eden yetkililer, halkın verdiği tepki karşısında şaşkınmıştır. Bu şaşkınlığın somut göstergesi bölge halkının canları pahasına doğal hayata sahip çıkmalarında belirginleşmiştir. Özellikle bölgenin doğal varlığının kapitalist sermayeye devredilmesi noktasında bir tepkinin olduğu görülmüştür. HES projesinin işletilemediği tek bölge unvanını elinde barındıran yerleşim yerinde halkın uzunca bir süredir (11 yıl) dayanışma halinde hareket ederek özellikle hukuksal ve bilimsel verilerle hareket ettikleri görülmüştür (Sputniknews, 2018).

Arçelik'in CEO'su Hakan Bulgurlu'nun, iklim değişikliğine dikkat çekmek için Everest dağına çıkacağı yönündeki bir haberde ise iklim değişikliğine "dikkat çekmek" açısından önemli bir noktanın vurgulandığı görülmektedir. İlgili haberde Everest Dağı'nın, küresel ısınmadan en çok etkilenen yerlerden biri konumunda olduğu belirtilirken; Himalaya Dağlarının, 2100 yılına kadar buzullarının 3'te 2'sini kaybetme riskiyle karşı karşıya kaldığı vurgulanmaktadır. Arçelik ekibinin 2011 yılında Afrika'nın en yüksek zirvesi Kilimanjaro'ya, 2017 ve 2018 yılında Avrupa'nın en yüksek dağı olan Elbrus'a, Ocak 2019'da ise Asya Kıtası dışında dünyanın en yüksek noktası olan Aconcagua'ya tırmanışlar gerçekleştirdiğini belirten haberde, Arçelik'in ürünlerinin yüzde 90'dan fazlasının geri dönüştürülebilir elementlerden oluştuğu ve şirketin 2025 yılı itibarıyla üretimde karbon nötr olma hedefi bulunduğu ayrıca belirtilmektedir. (Sputniknews, 2019).

Türkiye'de çevre bilincini artırmak amacıyla Edirne Belediyesinin bez torba uygulamasını ön plana çıkardığı görülmektedir. Geri dönüşüme destek verme bağlamında naylon poşet kullanılmasının azaltılmasına katkıda bulunmak için 5 plastik pet şişe getirene bez alışveriş torbasının verileceği ilgili haberde paylaşılmaktadır (Sputniknews, 2019).

Kocaeli'nin Dilovası ilçesinde ise gençlerden oluşan eylemci bir grubun Kömürcüler Organize Sanayi Bölgesi'ni (OSB) protesto etmek istediği ve bu sebeple Osmangazi Köprüsü'nün korkuluklarından sarkarak, pankartlar açtıkları görülmektedir. Temiz bir hava için "kömürcülere hayır" sloganı taşıyan pankartın polis gelmesinin ardından ortadan kaldırıldığı belirtilmektedir (Sputniknews, 2018).

Rize'nin Çamlıhemşin ilçesinde köylülerin yaylalara ulaşım sağlayacak modern yollar istemediğini belirten bir diğer haberde ise geleneksel ahşap-taş karışımı mimari dokuyu korumak amacıyla Topluca köylülerinin, doğal güzelliklerinin bozulacağı, araçlardan çıkacak egzoz gazı nedeniyle temiz havanın etkileneceği ve gürültü olacağını düşünmeleri nedeniyle yayla içerisine yapılması planlanan yola izin vermediği aktarılmaktadır. Köylüler, eski yollarının kalmasını isterken değişiklik gören yaylalarda sürecin betonlaşma ile neticelendiğini vurgulamaktadır. (Sputniknews, 2018).

Kırklareli; Çerkezköy ve Vize ile Trakya bölgesinde ise termik santral yapılmasını protesto etmek için yöre halkının önemli bir direnç gösterdiği görülmektedir. Geniş katılımlı şekilde bir halk desteği ile yetkilileri caydıran halkın dövizler açtığı, toprağın ve tarım ürünlerinin değerini

arasında Türkiye 31, Rusya 58. Sırada yer aldı" şeklinde bir spot geçmektedir (<https://tr.sputniknews.com/cevre/201903121038155385-hava-kirliligi-turkiye-rusya/>). (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

belirtir sloganlar ortaya koyduğu; yetkilileri taş ve sopa ile püskürtmeye çalıştığı görülmektedir. Protesto gösterilerine Greenpeace Akdeniz ekibinin de destek verdiği ve olmazbeya.org¹⁰ adlı web sitesi ile imza ve destek kampanyası başlattığı görülmektedir (Karakaş, 2018).

BBC'de yer alan bir araştırma dosyası yakın zamandaki küresel çevre eylemlerini ve bu eylemlerin Türkiye'deki eylemler ile benzerliğini masaya yatırmaktadır. Tarım ve orman alanlarının yok edilmesi, aşırı kentleşme, çevre sorunları, demokrasi, adalet ve insan hakları gibi siyasi yönetim krizleri, neoliberal politikalara bağlı olarak gelişme kaydeden ekonomik depresyon türünden gelişmelere bakarak Türkiye'deki gezi olaylarının okunduğu görülmektedir. İlgili haberde 2018'da Fransa'daki "sarı yelekli" krizi ile tekrar gündeme gelen kitlesel protestoların tekrar tartışıldığı görülmektedir. Srilatha Batliwala'ya göre 1960'lar Fransa'sındaki öğrenci hareketleri ile başlayan sivilleşme ve otorite karşı eylemler, 1970'lerle birlikte çevre, insan hakları ve cinsiyet eşitliği gibi sorunları da kapsayarak eylemlerin "evrensel bir nitelik taşıdığı" anlaşılmasıyla beraber toplumsal hareketler küresel bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Günümüze gelindiğinde son 10 yıllık gelişimlere bakıldığında da benzer gelişmelerin devam ettiği görülmektedir. 2008'de Amerikan yatırım bankası Lehman Brothers'ın çöküşü küresel ölçekte bir dizi protestonun oluşumuna neden olacak bir ekonomik gösterge olmuştur. 1999 yılında ABD'nin Seattle kentinde gerçekleştirilen Dünya Ticaret Örgütü'nün toplantısına karşı internet üzerinden eş zamanlı ortaya konan protestolar, küresel kapitalizmin dünya çapında sebep olduğu eşitsizliğe karşı çıkıldığını haber vermiştir. 2001'de Brezilya'nın Porto Alegre' adlı kentinde Dünya Sosyal Forumu hareketinin, Davos'ta dünyanın en büyük finansal aktörlerinin katılımıyla gerçekleştirilen Dünya Ekonomik Forumu'na karşı protesto faaliyetleri gerçekleştirmiş olduğu görülmektedir. Arjantin'in 2001 yılında girdiği büyük çaplı ekonomik kriz ile beraber ülkedeki neoliberalizm karşıtı örgütlenmelerin benzer protesto faaliyetleri ile karşılaştığı da görülmektedir. Eş zamanlı olarak Ekvador, Bolivya, Brezilya ve Paraguay gibi Latin Amerika ülkelerinde ise tarım arazilerinin adil bir şekilde dağıtılmaması ve devlet tarafından el konulan toprakların geri alınması amacıyla yürütülen mücadelelerin devam ettiği görülmektedir. Tunus'ta 2010 yılında patlak veren ekonomi merkezli protestoların Arap Baharı adı verilen gelişmelere neden olduğu görülmüş; birçok Arap ülkesinde 10 yıllardır yönetimde olan kişilerin koltuklarını kaybettikleri gözlenmiştir. 2013 yılında Türkiye'de İstanbul'da başlayan gezi parkı eylemlerine ise Türkiye'deki tüm şehirlerin -Bayburt hariç- destek olduğu görülmüştür. İspanya'da Öfkeli (Indignados)'in bir radikal sol parti olarak Podemos'a dönüşerek ülkenin siyasetinde bir denge haline gelmesi ve Vatandaşlar (Ciudadanos) partisi adıyla meclise girmesi; Yunanistan'da ise sol ittifakta yer alan SYRIZA partisinin Aleksis Çipras liderliğinde iktidara yürümesi küresel ekonomik eşitsizlik düzeninin yarattığı kemer sıkma politikalarına karşı bir cevap olarak görülmektedir. Tüm bu gelişmelerin aynı zaman diliminde gerçekleşmesi eylemlerin birbiri ile ilişkisini ortaya koymaktadır (Özdemir, 2019).

Türkiye'deki gezi eylemleri ile dünyada eş zamanlı yaşanan diğer eylemleri karşılaştırmalı inceleyen Prof. David Harvey'e göre Rio, Hamburg, Stockholm, Kiev, Paris, New York ve Londra'daki eylemlerin temelinde halkların elinden alınan "kent hakkı" sorunu yatmaktadır. Buradaki hak arayışını değerlendiren Harvey, daha demokratik bir kent yönetiminin, eşitlikçi bir ekonomik düzenin¹¹, katılımcı bir yönetimin ve bunların ötesinde doğal çevrenin korunmasını talep eden bir arayış biçimi olarak kent hakkının -iletişim teknolojileri aracılığıyla- küresel boyutta

¹⁰Detaylı bilgi için bkz.

https://act.greenpeace.org/page/28128/action/1?utm_source=direct&utm_medium=link&utm_campaign=olmaz-beya

¹¹ Halk protestolarının ve kent dayanışmasının örnekleri için Euronews'in Fransa'daki Nuit Debout hareketi için hazırladığı araştırma dosyasına da bakılmalıdır. "Nuit Debout 'gece ayakta' hareketi Fransa halkının sesi oldu" (Euronews, 17/06/2016), "Fransa halkı Nuit Debout hareketiyle neden sokaklara döküldü?" (Euronews, 17/06/2016) ve "Insiders'in konuğu Fransız sosyolog ve araştırmacı Albert Ogien" (Euronews, 17/06/2016)

bir tartışma konusu haline geldiğini vurgulamaktadır (Eski, 2014).

Çevre konusunda Türkiye'deki duyarlılığını tetikleyen bir diğer gelişme ise Türkiye'nin İngiltere'den plastik çöp ithal etmesidir. Malezya ve Vietnam'ın İngiltere'den plastik çöp ithalatına sınırlama getirmiş olması yanında Polonya gibi ülkelerin de benzer bir sürece gireceği sinyallerini vermesine rağmen, Türkiye'nin İngiltere'den en çok plastik çöp ithal eden ülkeler arasında olması çevreciler için oldukça endişe verici bir durum olarak görülmektedir. İlgili haberde bu durumun birçok sonuca neden olacağı belirtilmektedir. Başta Türkiye'deki çöp toplayıcılarının gelirlerinde önemli bir düşüş meydana gelecektir. İkincisi ise çevreye verilecek zararın boyutları artacaktır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (OECD) 2015 raporu, Türkiye çöpünün sadece yüzde 1'ini geri dönüşüme yollarken, kalanını ise katı atık sahasına gönderdiğini göstermiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine bakıldığında ise belediyelerin 2016'da 31 milyon ton çöp topladığı ve bu çöplerin sadece yüzde 9,8'inin geri dönüşüme gönderildiği görülmektedir. Bu tabloya bakıldığında Türkiye'nin çevre kirliliğini azaltma yolunda kararlı bir tutum içinde olmadığı görülmektedir (BBC, 2018; BBC, 2019).

3. Çevre Sorunlarına Eleştirel Bir Bakışla Eğilen Belgesel ve Video-Haberlerden Örnekler

Çevre sorunlarına eğilen en önemli çalışmalardan bir *Yuva*¹² (Home, 2009) belgeselidir. Çekimleri 3 yıl sürmüş olan belgesel, 54 ülkede, havadan çekilen görüntülerle oluşturulmuş olup; yönetmenliğini Yann Arthus-Bertrand üstlenmiş dağıtımını ise ünlü Fransız yönetmen Luc Besson sağlamıştır. Belgeselin senaryo ve metnini Fransız gazeteci Isabelle Delannoy kaleme almıştır. Belgesel, 5 Haziran 2009 tarihinde Dünya Çevre Günü münasebetiyle dünya ile eş zamanlı olarak NTV'de gösterime girmiştir. Belgesel belirtilen günde ücretsiz olarak sinemalar, televizyon kanalları, DVD formatı ve internet üzerinden de yayına girmiştir (NTV Haber, 2009).

Resim 1. *Yuva* Belgeselinin Afişi
Kaynak: IMDB

¹² Belgesel için bkz. "Home Yuva-Türkçe Dublaj Belgesel -Yann Arthus-Bertrand" (<https://www.youtube.com/watch?v=Q5X85AIV2Ig> Erişim Tarihi: 08.05.2019)

Çevre konusunda küresel çapta bir farkındalık uyandırmaya çalışan belgeselin öne çıkan tarafı tabiatın oluşum evrelerini anlatmak ve yeryüzünün birbirine çok hassas dengelerle bağlı olduğunu vurgulamaktır. Belgesel üç temel bölüme ayrılmak istenirse ilk bölümde doğa felsefesinin, ikinci bölümde küresel kapitalizme bağlı sınırsız tüketimle birlikte gelen bozulmanın, üçüncü bölümde de sahip olduğumuz doğal kaynakların ve iyi uygulama örneklerinin üzerinde durulduğu görülmektedir. Bozulmanın endüstriyelleşme, ticarileşme, metalaşma, aşırı kentleşme ve sınırsız kaynak tüketimi ile birlikte paralel şekilde geliştiğini gösteren belgesel, sosyolojik bir bakış açısıyla ülkeleri ve bölgeleri ilişkili oldukları çevresel meseleler bağlamında mercek altına almaktadır. Belgesel tüm karamsarlıklara rağmen hala ümit ışığının var olduğunu savunarak dünyada çevre uygulamaları adına yapılan etkili çalışmalardan örnekler de vermektedir. Tüm bu yönleriyle belgesel, çevre sorunları bağlamında bütünlükçü bir bakış açısının kazanılmasına aracılık etmektedir. Belgeselde "Karamsar olmak için çok geç" mottosuyla aşağıdaki ayrıntılar paylaşılmaktadır:

- Eğitime en çok yatırım yapan ülkelerinden biri fakir olmasına karşın Desoto Krallığı: Dünyanın birçok ülkesinde eğitime çok önemli yatırımlar yapılmakta; Katar kapılarını uluslararası üniversitelere açtı.
- Bangladeş'te yalnızca yoksullara para verilen bir banka kuruldu.
- Antarktika 49 ülkenin imzaladığı bir anlaşmayla ülkeler üstü bağımsız bir yer haline geldi.
- Doğal yaşam parkları -yerkürenin %13'ünü oluştursa da- korunmaya devam ediyor.
- Güney Kore, savaştan sonra tahrip olan ormanlarının %65'ini hayata döndürmeyi başardı, kullandıkları kâğıtların %75'i ise geri dönüşümden sağlanıyor.
- Kosta Rika, askeri harcamaları reddetti ve artık ordusunun olmadığını açıkladı; askeri harcamalar yerine kaynaklarını eğitime, eko-turizme ve ormanların gelişimine harcayacağını ilan etti.
- Dünyanın en büyük kereste üreticisi Gabon, 1 hektarlık alandan sadece 3 ağacın kesimini yaptığını ilan etti.
- Balık avlamasına çok hassas balıkçılar gördük dünyayı dolaşırken kendi enerjisini üreten evler de gördük.
- 5000 kişi dünyanın ilk ve tek ekolojik şehri olan Freiburg (Almanya)'da oturuyor, Mumbai (Hindistan) ise bu projeye katılan 1000. şehir unvanını elde etti.¹³
- Yeni Zelanda, İzlanda, Avusturya ve İsveç gibi ülkeler yenilenebilir enerji meselesini 1. sıraya aldıklarını duyurdu
- Danimarka'daki elektrik santralinden çıkan karbon, havaya değil toprağa karıştırılıyor. Danimarka'nın elektrik enerjisinin %20'sini denizlerdeki rüzgârgülleri sağlıyor.
- İzlanda'da bio-elektrik santralinin jeotermal güçle çalıştığını gördük, dalgaların deviniminden elektrik enerjisi üreten yapay bir yılan da gördük¹⁴.

¹³ Bu konuda daha fazla haber için bkz. "Mega şehirleri gelecekte ne bekliyor?" (Deutsche Welle Türkçe, <https://www.dw.com/tr/mega-%C5%9Fehirleri-gelecekte-ne-bekliyor/g-36234596> Erişim Tarihi: 08.05.2019)

¹⁴ "Dalgaların gücüyle elektrik üretmek" (Deutsche Welle Türkçe, <https://www.youtube.com/watch?v=IQGxzBibT7A&list=PLJ2ys3zGv5997AlaAKeRU7AyO4eqMk7Mq&index=74>) (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

Belgeseller arasında öne çıkan bir diğer çalışma ise Fatih Akın'ın *Cennetteki Çöplük* adlı belgeselidir. Kendisi de Trabzon'dan göç eden bir aileden olan yönetmen, belgeselinde Trabzon'daki Çamburnu Köyü'nde yaşanan çevre felaketini gündeme getirmiştir. Belgeselin çekimi esnasında 2007-2012 yılları arasında 5 yıl süreyle bölgede yaşayan Akın, çöp depolama

merkezinin köye nasıl zarar verdiğini ve köylülerin buna karşı nasıl bir mücadele yürüttüğünü anlatmaktadır. Filmle ilgili röportajında Akın, Batılıların Türkiye'nin demokratik olmayan ve gelişmemiş bir ülke olduğunu sanmasının aksine 6 yıl kaldığı bölgede bunun böyle olmadığını gördüğünü belirtmektedir. Film Türk basınında hak ettiği ilgiyi göremese de yönetmen içinde bulunduğu fikrinsel dönüşümü şu şekilde ifade etmektedir: "Kendi direnişlerini örgütleyen derin, güçlü, olgun ve yaratıcı insanlar tanıdım. Bu benim için de yeniydi. Aslında ben de bu filme minnettarım, bana Türkiye'yi bir bütün olarak görme imkânı verdiği için. Şimdi Trabzon ile İstanbul arasında uçurumlar olmadığını anladım (Deutsche Welle Türkçe, 2012; Özay ve Günaltay, 2012)".

Aydın'da yer alan jeotermal enerji yatırımlarını ve işletmelerin çevreye verdiği zararları inceleyen Eren Taşyürek'in 2018 yılında çektiği *Sonra Her Şey Bozuldu*¹⁵ adlı belgesel ise toplumun tüm kesimlerini tartışmaya dahil ederek jeotermal meselesinin esnafı, çiftçisi, eğitimcisi ve akademisyeni ile etkilerinin nasıl yaşandığını panoramik bir bakış açısıyla ortaya koymaktadır. Belgeselde jeotermal işletmecileri ile devletin işletme izinlerini veren kişi ya da birimleri ile bir görüşmenin yapılmadığı ve bunun yanında jeotermal işletmeciliğinin dünyada nasıl uygulandığı ile de ilgili bir bilgiye rastlanmasa da buna rağmen belgesel, çok kısa bir sürede etkili bir anlatımla (güncel gelişme ve etkilere odaklanarak) belli bir farkındalık düzeyine çıkılması açısından önemli bir çalışma olarak değerlendirilebilir (Yörük, 2017)

Çevre eylemlerini dikkate alan ve başlı başına bir eylem biçimi olarak öne çıkan *Ekümenopolis*¹⁶ adlı belgeselin de özellikle son yıllarda İstanbul'da yürütülen kentleşme politikalarına dair önemli bir değerlendirme sunduğu görülmektedir. Belgeseli önemli yapan temel nitelik toplumun tüm paydaşları ile derinlemesine görüşmelerin yapılmış olması ve bir işçinin bu süreçte yaşadığı gerçek deneyimi hikayeleştirerek beyazperdeye aktarmasıdır. Siyasetçiler, işçiler, köyden kente göç etmek zorunda kalanlar, emlakçılar, mimarlar, şehir planlamacıları, sosyologlar, kentsel dönüşüm mağdurları, iş adamları, mahalle halkı, esnaf, yurt dışı gözlemcileri gibi tartışmanın tüm taraflarının belgeselde temsil ediliyor olması uluslararası standartlarla bir belgesel deneyimi sunmakta ve bu yöntem, İstanbul'un ulaşım, yaşam, markalaşma, sürütülebilir gelişim, çevre duyarlılığı ve küreselleşme sürecindeki konumunun net bir şekilde resmedilebilmesini mümkün hale getirmektedir. Bu yöntemi benimsemiş olan belgeselin bir diğer özelliği güncel bakarken tarihi de değerlendirmesi ve gelişmekte olan diğer ülkelerde uygulanan benzer, sosyolojik süreçlere dair değerlendirmeleri de belgesele dâhil etmiş olmasıdır.

¹⁵ Filmi izlemek için bkz. *Sonra Her Şey Bozuldu* https://www.youtube.com/watch?v=_tD-zrBHGto (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

¹⁶Filmi izlemek için bkz. *Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir | 2012* (English Subtitle) <https://www.youtube.com/watch?v=maEcPKBXVOM> (Erişim Tarihi: 08.05.2019) Ayrıca yönetmen İmre Azem'in diğer belgesel filmleri için bkz. Kibrit Film. <https://vimeo.com/imreazem> ve <http://ekumenopolis.net/>

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

Resim 2. *Ekümenopolis* Belgeselinin Afışı
Kaynak: *IMDB*

İstanbul'daki kentsel dönüşüm hikâyesine odaklanan bir diğer çalışma da Bingöl Elmas'ın yönetmenliğinde yapılan *Komşu Komşu! HUUU!*¹⁷ (Hey Neighbour!¹⁸, 2014) belgeselidir. İstanbul'un merkezindeki Feriköy'de yükselen dev bir rezidans ile onun gölgesinde nefes almaya çalışan eski bir yerleşim yeri olan Paşa Mahallesi'ndeki bir evin sosyolojik düzende oluşturduğu karşıt anlamı sorgulayan yönetmen, yaşanan gelişmeler üzerinden İstanbul'daki kentsel dönüşümün ortaya çıkardığı yeni anlam ve çevre sorunlarını masaya yatırmaktadır. Belgeselin merkezine aldığı konu başlıkları ise mimari kültür, sosyalleşme (kamusal) alanları, kentsel entegrasyon, kent kültürü, birlikte yaşama kültürü, ekonomik eşitlik, kapitalist sınıflaşma, neoliberal politika, kentlerin ticarileşmesi, kent içi zorunlu göç, toplumsal nefret, ötekileştirme ve kültürel ayrışma olarak özetlenebilir (Asmin Film, 2014).

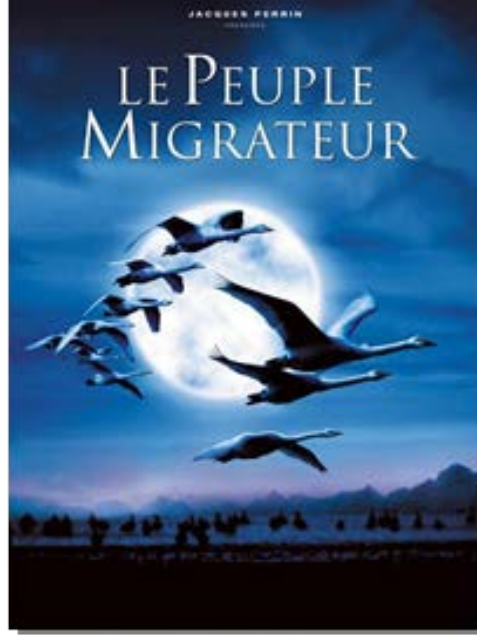
Resim 3. *Ekümenopolis* Belgeselinin Afışı
Kaynak: <http://1001documentary.net>

¹⁷ Filmin konusu için bkz. <http://www.asminfilm.com/Film-detay.aspx?cid=30> (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

¹⁸İKSV tarafından Bingöl Elmas ile yapılan röportajı izlemek için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=coXDPlv4UWg> (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

Kuşlar Kanatlı Uygarlık (2001, Le peuple migrateur, Jacques Perrin & Jacques Cluzaud) da çevre sorunlarına değinen önemli belgesel filmlerden biri durumundadır. Filmi özgün kılan husus kuşların gözünden dünyadaki çevresel felakete bakmasıdır. Aşırı kentleşme, iklim değişikliklerinin kuşların hayatına verdiği zarar insanların gözünden değil aksine kuşların gözünden anlatılmaktadır. Kuşların göç yolları, geçtikleri ülkeler ve bu esnada karşılaştıkları sorunlar eş zamanlı olarak kuşların üzerine takılan mikro kameralarla görünür kılınmakta insanların doğada yaşayan diğer canlılara dair farkındalıklarına dair özgün bir tartışma boyutu açılmaya çalışılmaktadır.

Resim 4. *Kuşlar Kanatlı*

Uygarlık Belgeselinin Afişi
Kaynak: Allocine

300 kişilik bir ekibin çekimlerinde yer aldığı bu belgesel¹⁹, 1998'den 2001 yılına kadar kuşların göç yollarını mevsimsel geçişlere göre dünyanın 36 ülkesinde ve 76 doğal mekânında takip etmiştir. Gerek yakın plan gerekse, daha yoğun sahneler çekebilmek için kaz, ördek, turna ve leylek gibi 35 farklı türden kuşun, özel olarak inşa edilmiş bir kuş barınağında insan annelara alışmasına olanak sağlanmıştır. Herhangi bir bilgisayar animasyonuna başvurulmaması doğal hayatı olduğu gibi göstermek noktasında belgeselin bir diğer özgün tarafını oluşturmaktadır (Hürriyet Seyahat, 2002, NTV Arşiv, 2002).

Paul Hollywood'un Avrupa Seyahati adlı Netflix²⁰ dizisinin Fransa bölümü ülkede uygulanan çevreci politikalara eğilmektedir. Elektrikli otomobillere geçişi desteklemek için şehir içinde bisiklet kiralama gibi otomobil kiralama imkânını getiren Fransız hükümeti, hem araç kullanımını azaltmayı hem de çevreyi kirletmeyen bir uygulamayı hayata geçirmiştir. Başkan Paris'in tamamında elektrik dolmuş istasyonlarının kurulması bu uygulamayı gündelik yaşamın içinde kolay bir şekilde gerçekleştirmeyi mümkün hale getirmektedir. Ayrıca araçların belli bir hızda sabitlenmesi trafik güvenliğini de arttırmaktadır.

¹⁹ “Kuşlar’a profesyonel bakış”. <http://arsiv.ntv.com.tr/news/175250.asp> (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

²⁰ Belgeselin detayı için bkz. <https://www.netflix.com/tr/title/80199032> (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

Resim 5. *Paul Hollywood'un Avrupa Seyahati Adlı Belgeselin Afışı*
Kaynak: *IMDB*

Bir Greenpeace hikâyesi olan *Dünyayı Nasıl Değiştiririz?* belgeseli de aynı şekilde Netflix içerikleri arasında ön plana çıkmaktadır. Jerry Rothwell'in yönetmenliği yaptığı belgesel, çoğunlukla arşiv görüntülerini kullanarak Greenpeace çevre örgütünün kurulduğu 1970'ler dünyasına ve o dönemdeki toplumsal muhalefete odaklanmaktadır. Özellikle Amerika, Kanada ve Sovyetler Birliği'ndeki çevreye zararlı uygulamalarla nasıl mücadele edildiğini anlatan belgeseli özgün kılan noktalar bir döneme damga vurmuş Greenpeace üyeleri ile röportajlar yapması ve dönemin tarihsel portresini hem psikolojik hem de sosyolojik çehresiyle birlikte vermesidir. Belgesele göre çevreci hareketin etkin olmasındaki temel neden özellikle Batıda sivilleşme hareketlerinde kendini göstermiştir. 1960'lar Fransa'sından dünyaya yayılan özgürlükçü gençlik hareketleri çevre sorunları dâhil tüm bireysel, toplumsal ve yönetsel alanlarda etkisini göstermiştir. Özellikle "kadın hakları savunucularının, asker kaçaklarının, ağaç severlerin, anarşistlerin, radikal öğrencilerin, özgürlük savaşçıların, çöp dökme karşıtlarının, kafayı bulmuşların, vejetaryenlerin, Budistlerin, balık koruyucularının, doğal hayata dönenlerin"

oluşturduğu o toplumda küresel bir çevreci hareketin yeşerebildiği görülmektedir. Bu sosyal ekosistem bu çevreci hareketin söylem gücünü doğal olarak en ileri seviyeye ulaştırmıştır. Greenpeace çevre hareketinin temel çıkış noktasını ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki nükleer savaş denemelerinin felakete neden olacak olan sonuçları ve açık denizlerde yürütülen doğal hayatı yok edici hâkimiyet anlayışı ile mücadele oluşturmaktadır. Belgeselde çevre farkındalığı açısından dikkat çeken diğer noktalar ise aşağıda belirtilmiştir:

- Greenpeace'in kurucusu Bob Hunter sanat okumuş (çizgi roman çizeri/karikatürist) bir gazetecidir ve Vancouver Sun gazetesinde çalışmıştır.
- Bob Hunter'ın aktivist olması yanında gazeteci de olması kitle iletişim araçlarını küresel bir kamuoyu oluşturmak için etkili bir şekilde kullanmasında imkân sağlamıştır.

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

- Çevre hareketinin üyeleri, “Akıl bombası yerleştirme” tekniğini kullanmışlardır. Bu yöntemle insanların gözlerine, akıllarına ve vicdanlarına hitap eden bir anlatım şekliyle çevre sorunlarını görünür kılabilmişlerdir.
- Açık denizlerde; okyanuslarda balina ve fok balığı avcılığına karşı Sovyetlerle Greenpeace örgütünün cansiperane mücadele ettiğine tanık olunmaktadır.
- Greenpeace örgütünün üyelerinin yüksek bir entelektüel bilinç ile hareket ettikleri ve temelde doğayı sömürmek üzerine kurulu ve tüketime dayalı olan kapitalist ve sosyalist dünya sistemlerine karşıt olarak doğduğu görülmektedir.
- Greenpeace üyelerinin içinde çevre konusunda doktora düzeyinde araştırmalarda bulunan uzmanlar bulunmaktadır.

Resim 6. *Dünyayı Nasıl Değiştiririz* Belgeselinden Görseller
Kaynak: Netflix

Bu kategoride dikkatle incelenmesi gereken video çalışmalarından biri ise Bhutan başbakanı olmuş Tshering Tobgay'ın 2016 yılında yaptığı TEDX²¹ konuşmasıdır. Konuşmasının başında

milli kıyafetlerinin felsefesini anlatan Tobgay, ülkelerinin diğer ülkeler gibi karbondioksit değil oksijen ürettiğini ve hatta -0 karbon değerinde bir havaya sahip olduğu için ayrıcalıklı bir ülke konumunda olduğunu altını çizmektedir. Dünyada diğer ülkeler arasında kendilerinin çok kritik bir önemde olduğunu ifade eden Tobgay, Bhutan'ın dünyanın tek karbon nötr ülkesi olarak dünyanın en güçlü oksijen deposu olduğunu altını çizmektedir. Konuşmada dikkat çeken diğer detaylar aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

- Küçük ve gelişmekte olan bir ülke olmalarına rağmen aydın, vizyon sahibi ve iyi eğitilmiş hükümdarlara sahip olmaları en büyük bir avantajlarıdır. (Yönetimsel olarak bütünlüklü bir bakış açısına sahiptirler; sosyal gelişmişlik, çevresel sürdürülebilirlik, kültürel koruma,

²¹ Videoyu şu adresten izlemek için bkz. “Bu ülke sadece karbon nötr değil — o, eksi karbon”
https://www.ted.com/talks/tshering_tobgay_this_country_isn_t_just_carbon_neutral_it_s_carbon_negative?language=tr (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

ekonomik büyüme arasında denge gözeten bir yönetim anlayışına sahiptirler)

- Gayri Safi Milli Hâsıla (GMSH) yerine "Büyük Milli Mutluluk (GNH)" endeksine bakıp bunu hedeflemektedirler.
- Milli gelirleri 2 milyar dolar olmasına karşın Bhutan'da eğitim tamamen ücretsizdir. Üniversite de ücretsizdir.
- Sağlık tamamen ücretsizdir (Tıbbi muayene, tedavi ve ilaçlar)
- Ekonomik gelişmenin temelinde doğal kaynaklarını yok etmeyi değil onu bizzat korumayı görüyorlar (sanat, mimari, yiyecek, festival, keşifler, manastır ve doğal güzellikler)
- GHO adlı milli kıyafetleri çok işlevseldir (içine aynı anda birçok şey koyabilirsiniz; çanta gibidir, bebek bile konabiliyordur)
- Ülkenin %72'si el değmemiş ormanlarla kaplıdır. Bhutan Anayasası ülkenin topraklarının en az %60 oranında topraklarla kaplı olmasını zorunlu tutmaktadır.
- Bhutan Anayasası halka krallara itiraz hakkını da vermektedir, anayasaya göre krallar 65 yaşında emekli olmak zorundadır.
- Bhutan, debisi yüksek nehirlerden elde ettiği elektriği ihraç etmektedir. Tüm nehirleri kullanabildiklerinde yıllık 50 milyon ton karbondioksiti telafi edebilecek bir enerji hacmine ulaşabilecekler.
- Bhutan'da, köydeki çiftçilere bedava elektrik verilmektedir.
- Elektrikli araçların satın alınması için ödenek sağlanmaktadır.
- LED ışıklar için ödenek sağlanmaktadır.
- Hükümet bürokraside tamamen kâğıtsız döneme geçmeye çalışmaktadır.
- Yeşil Bhutan projesi ile ağaçlandırma devam etmektedir.
- Koruma alanları olan ormanlık bölgeler ekolojik koridorlarla birbirine bağlanmıştır. Hayvanlar ülkede özgürce dolaşabilmektedir.
- "Hayat için Bhutan" projesini devreye almışlardır. Doğal parkları korumak için kaynak yaratma amacıyla bu projede hem kişilerden hem de topluluk ve ortaklıklardan bir geçiş fonu yaratılmaya çalışılmaktadır. 15 yıl boyunca devlet, parkların koruma masrafının çıkarılabilmesi için parayı işletmektedir. Bu süreçte Dünya Vahşi Yaşam Fonu en büyük destekçileri olmuştur. Hükümet 15 yıl sonra doğal alanları korumak için tam finansman sözünü vermiştir.

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

Resim 7: Tshering Tobgay'ın 2016 yılında yaptığı TEDX Konuşması
Kaynak: Ted.com

Çevre sorunlarına dair farkındalık kazandırmak için yürütülmüş olan uluslararası ortaklı çalışmalardan biri de Avrupa Birliği'nin mali desteği ile 2002-2004 yılları arasında ortak gerçekleştirilen "Türkiye'de İnsan Hakları ve Sivil Toplum Gelişiminin Görsel Anlatımı" adlı bir sivil toplum projesidir. Proje kapsamında *Önce İnsan, Onurlu Yaşam, Kadın Hakları, Çocuk Hakları, Çevre ve Kültürel Miras ile Çok Kimliklilik* adlı belgesellerin gösterimi yapılmıştır.²² *Çevre ve Kültürel Miras* adlı belgeselde Sinop'taki bir binada herhangi bir somut belirtinin olmamasına rağmen etrafta zehirli atık varillerinin bulunması dikkat çekmiştir.

Yapılan incelemeler sonucunda atık varillerin İtalya'da üretilmiş olup Türkiye'de depolandığı tespit edilmiştir. Bu durum karşısında çevre protestoları düzenlenmeye başlanmıştır. Ankara büyükelçiliğinin önünde Sinoplu köylülerle Greenpeace gönüllülerinin birlikte eylemler yapması konunun kamuoyu nezdindeki etkisini arttırmıştır. Ayrıca belgeselde Türkiye'nin çevre sorunlarına dair şu bilgiler paylaşılmıştır:

- Tema'nın verilerine göre 4'te 1'i ormanlık olan Türkiye, artık bu özelliğini kaybediyor.
- 70 yılda 72.000 orman yangını oldu.
- Yılda ortalama 2000 orman yangını oldu.
- Her yıl 1 milyar 400 bin ton verimli toprağını kaybediyor Türkiye erozyona maruz kalacak Türkiye'nin 2040 yılında çöl olacağı tahmin ediliyor.
- Unesco'nun tarih mirası listesi Türkiye'de artışta (9 tane)

²² Proje kapsamında bir de "Hikâyemi Dinler Misin" adlı sergi açılmıştır. Proje hakkında detaylı bilgi için bkz. <https://bianet.org/bianet/insan-haklari/33238-hikayemi-dinler-misin-sergisi> ve http://dukkani.tarihvakfi.org.tr/index.php?route=product/product&product_id=195 adlı web sayfalarından bilgi edinilebilir.

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

Resim 8: Çevre ve Kültürel Miras Adlı Belgeselden Görseller

Video haber başlığında ise önemli içerik sağlayıcılardan biri de Alman kamu kanalı *Deutsche Welle Türkçe*'dir. İlgili haber kanalında yer alan videolarda info grafiklerin kullanıldığı, sade bir anlatımın tercih edildiği ve konu ya da sorunların gerçek muhataplarına odaklandığı için oldukça etkili bir sunumun ortaya konduğu görülmektedir. Videoların sosyal medyanın atmosferine uygun olarak kısa tutulması bir dezavantaj değil bir avantaja dönüşmektedir. Kanal kısa ama öz bir şekilde konunun anlaşılmasını sağlayacak çok sayıda ve çok boyutta içerikler sunarak çevreci bir kültürün toplumda yerleşmesine de aracılık etmektedir. Kanalin kendi sitesindeki videoların dışında Youtube kanalında da "Dünyada Neler Oluyor" ile "İklim Değişikliği ve Çevre" başlığı altında listelenen videolarda da çevre sorunlarına ilişkin araştırmacı haber dosyaları bulunmaktadır. Videolar incelendiğinde doğayla uyumlu ev, çöp, vegan beslenme, öğrenci eylemleri, nükleer enerji, biyogaz, çevre eğitimi, kentleşme ve küresel ısınmaya dair konu başlıklarında içeriklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Güçlü bir farkındalık yaratabilecek nitelikteki bu videolara örnek olarak aşağıdakiler verilebilir:

Video Başlığı	Kaynak
Almanya'nın kerpiç sıvalı saman evleri - DW Türkçe	https://www.youtube.com/watch?v=cDOIbmSVUDM&list=PLJ2ys3zGv5997AlaAKerU7AyO4eqMk7Mq
Birinin çöprü diğerinin hazinesi - DW Türkçe	https://www.youtube.com/watch?v=aSzoCRIrzm
2019 "Vegan Yılı" ilan edildi - DW Türkçe	https://www.youtube.com/watch?v=eI7M14Uq0AY&list=PLJ2ys3zGv5997AlaAKerU7AyO4eqMk7Mq
Almanya'nın ilk vegan ve sıfır atıklı restoranı	https://www.dw.com/tr/almanyan%C4%B1n-ilk-vegan-ve-s%C4%B1f%C4%B1r-at%C4%B1kl%C4%B1-restoran%C4%B1-av-48309284
Hollanda'da öğrenciler iklim için yürüdü	https://www.dw.com/tr/hollandada-%C3%B6%C4%9Frenciler-iklim-%C3%A7in-y%C3%BCr%C3%BCd%C3%BC%C3%BC/av-47410808
"Artık kullanacak sloganımız dahi kalmadı"	https://www.dw.com/tr/art%C4%B1k-kullanacak-slogan%C4%B1m%C4%B1z-dahi-kalmad%C4%B1-av-47521580

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

Kütüphanede okurken elektrik üret	https://www.dw.com/tr/k%C3%BCt%C3%BCphanede-okurken-elektrik-%C3%BCret/av-47911155
Greenpeace'den nükleer santralde Süpermen testi	https://www.dw.com/tr/greenpeace'den-n%C3%BCkleer-santralde-s%C3%BCpermen-testi/av-44527678
Kenyalılar çevreye zararsız biyogaza geçti	https://www.youtube.com/watch?v=ILbaPgsoOZk
Berlinli öğrenciler okullarının enerji müdürü oldu	https://www.youtube.com/watch?v=tf2IBL_fljU&list=PLJ2ys3zGv5997AlaAKeRU7AyO4eqMk7Mq&index=9
"Gangster bahçıvan" gıda sektörüne kafa tutuyor	https://www.youtube.com/watch?v=jQEGGLvuz8M&list=PLJ2ys3zGv5997AlaAKeRU7AyO4eqMk7Mq&index=11
İklim değişikliğine karşı sebze mücadele	https://www.youtube.com/watch?v=vxGi_Ag4GFE&list=PLJ2ys3zGv5997AlaAKeRU7AyO4eqMk7Mq&index=46
Kentler dikey yeşillendirme ile nefes alıyor	https://www.youtube.com/watch?v=NI07869I4bY&list=PLJ2ys3zGv5997AlaAKeRU7AyO4eqMk7Mq&index=86
İklim değişikliğiyle alternatif mücadele	https://www.youtube.com/watch?v=eoqItV1Zfu4&list=PLJ2ys3zGv5997AlaAKeRU7AyO4eqMk7Mq&index=153
Şekerden çevre dostu boya üreten bakteri	https://www.youtube.com/watch?v=tiwXOFV63kg

Tablo 1. *Deutsche Welle Türkçe'de Yer Alan Çevre Videolarından Örnekler*

Euronews Türkçe de çevre ile ilgili haber dosyaları hazırlayan kanallardan bir diğeridir. Kanalda yer *Insiders* ve *Insight* adlı programlar küresel çevre sorunlarına dair derinlemesine ve çok yönlü analizler sunmakta; tüm ülkeler hakkında eleştirel araştırma dosyaları hazırlamaktadır. Programlardan örnekler aşağıda belirtilmiştir:

Video Başlığı	Kaynak
İklim değişikliği, hava kirliliği ve ekonomik zorluk üçgeninde Polonya	https://tr.euronews.com/2018/12/22/iklim-degisikligi-hava-kirliligi-ve-ekonomik-zorluk-ucgeninde-polonya
Almanya'da kömür madeni krizi: Ormanı işgal eden aktivistlerin direnişi sürüyor	https://tr.euronews.com/2018/09/28/almanya-da-komur-madeni-krizi-orman-isgal-eden-aktivistlerin-direnisi-suruyor
Kömür madeni ve temiz enerji arasında kalan Almanya	https://tr.euronews.com/2018/09/28/komur-madeni-ve-temiz-enerji-arasinda-kalan-almanya
Dünyanın en yoksul ülkelerinden Nijerliler AB'yi sadece kendi çıkarlarını korumakla suçluyor	https://tr.euronews.com/2018/10/29/dunyanin-en-yoksul-ulkelerinden-nijerliler-ab-yi-sadece-kendi-cikarlarin-korumakla-sucluyo
Dünya devletleri ve Avrupa 'küresel ısınma' konusunda üzerlerine düşeni yapıyor mu?	https://tr.euronews.com/2016/11/11/dunya-devletleri-ve-avrupa-kuresel-isinma-konusunda-uzerlerine-duseni-yapiyor-mu
Kömür santrallerinin boğduğu Bosna Hersek	https://tr.euronews.com/2016/11/11/komur-santrallerinin-bogdugu-bosna-hersek
İngiltere'de iklim değişikliği	https://tr.euronews.com/2016/11/10/ingiltere-de-iklim-degisikligi
Zehirli atık mafyası çevreyi ve insanları tahrip ediyor	https://tr.euronews.com/2015/07/10/zehirli-atik-mafyasi-cevreyi-ve-insanlari-tahrip-ediyor
Faciadan 30 yıl sonra Çernobil sokakları	https://tr.euronews.com/2016/04/22/faciadan-30-yil-sonra-chernobil-sokaklari
Yasak kokular	https://tr.euronews.com/2013/07/26/yasak-kokular
Avrupa'da nükleer enerjinin geleceği	https://tr.euronews.com/2018/04/11/avrupa-da-nukleer-enerjinin-gelecegi
Antarktika hızla eriyor	https://tr.euronews.com/2018/01/09/antarktika-hizla-eriyor
Paris iklim anlaşması hayata geçirilebilecek mi?	https://tr.euronews.com/2017/11/03/paris-iklim-anlasmasi-hayata-gecirilebilecek-mi
İklim kaynaklı doğal afetler 2018'de dünyayı vurdu	https://tr.euronews.com/2019/01/15/iklim-kaynakli-dogal-afetler-2018-de-dunyayi-vurdu

Tablo 2. *Euronews Türkçe'de Yer Alan Çevre Videolarından Örnekler*

BBC News Türkçe servisinin Youtube kanalında da diğer kanallardakine benzer şekilde Çevre temasında araştırma dosyaları sunulmaktadır. Özellikle tarihsel planda Türkiye'deki çevresel değişimlerin nasıl seyrettiğini anlamak bakımından özgün haber içerikleri bulunmaktadır. Buradaki haber dosyalarına bakıldığında aşağıdaki örneklerin ön plana çıktığı görülmektedir:

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

Video Başlığı	Kaynak
Küresel iklim hareketinin sembolü Greta Thunberg: Geleceğimizi çalılıyorsunuz	https://www.youtube.com/watch?v=wj35yOxkVDM&list=PL0qjXTKXvwaI2RT08-90N8IF33AkQDMV
30 ton plastik atık Dominik Cumhuriyeti sahillerine vurdu	https://www.youtube.com/watch?v=tDSZXvEsKos&list=PL0qjXTKXvwaI2RT08-90N8IF33AkQDMV&index=14
Ağaçlar gizlice birbirleriyle konuşabiliyor	https://www.youtube.com/watch?v=j4C0Umy24cc&list=PL0qjXTKXvwaI2RT08-90N8IF33AkQDMV&index=16
Karbondioksidi kayaya dönüştürmek küresel ısınmaya çare olabilir mi?	https://www.youtube.com/watch?v=xvvtF05WszY&list=PL0qjXTKXvwaI2RT08-90N8IF33AkQDMV&index=17
Dev gölden susuz çöle dönüşen Aral	https://www.youtube.com/watch?v=rTmN56cXiTw&list=PL0qjXTKXvwaI2RT08-90N8IF33AkQDMV&index=54
1970 yılında Türkiye ve doğası: Birinci bölüm	https://www.youtube.com/watch?v=vDyHtbmy57s&list=PL0qjXTKXvwaI2RT08-90N8IF33AkQDMV&index=9
1970 yılında Türkiye ve doğası: İkinci bölüm	https://www.youtube.com/watch?v=K3JuSvDnRxA&list=PL0qjXTKXvwaI2RT08-90N8IF33AkQDMV&index=7
1980'li yıllarda Ege kıyılarındaki değişim	https://www.youtube.com/watch?v=2aOWvK4oRFQ&list=PL0qjXTKXvwaI2RT08-90N8IF33AkQDMV&index=18
1976 yılında İstanbul, İzmir, Pamukkale, Efes ve Kapadokya	https://www.youtube.com/watch?v=8EZQuZFLurw&list=PL0qjXTKXvwaI2RT08-90N8IF33AkQDMV&index=23
En büyük mirasımız temiz bir çevre	https://twitter.com/bbcturkce/status/968947190168252417

Tablo 3. BBC News Türkçe'de Yer Alan Çevre Videolarından Örnekler

Rus küresel haber servisi olan *Sputnik* haber servisinin Youtube kanalında yayımlanan videolara bakıldığında ise aşağıda belirtilen daha çok aktivizm ve girişimcilik odaklı video-haber dosyalarının ön plana çıktığı görülmektedir:

Video Başlığı	Kaynak
Yüzde yüz çevre dostu 'Yeşil Okul'	https://www.youtube.com/watch?v=CrE923ral2w
Sibirya hastanesinden eko-çözüm: galoştan yapıma banklar	https://www.youtube.com/watch?v=v9_Y3aMqC3Q
Çevreci köpek Lila okyanusları temizliyor	https://www.youtube.com/watch?v=rxtk6gb_UyQ
Bu geri dönüşüm şirketinin müdürü bir çocuk!	https://www.youtube.com/watch?v=3UR6RY18fg0
'Çöp Adam'dan çevreci proje	https://www.youtube.com/watch?v=AnrBiITJiuc
Rusya'da ilk güneş enerjili spor arabası test edildi	https://www.youtube.com/watch?v=-zf5BZ7gQ_k
Çevreci çift Hindistan'da tropik orman oluşturdu	https://www.youtube.com/watch?v=rR699lq5RzU
Alison Teal plastik atıklarla savaşıyor	https://www.youtube.com/watch?v=IKTLPPONPZO
Karşınızda geleceğin "nükleer santral" projesi	https://www.youtube.com/watch?v=hSNixRe-16Q
Çernobil faciasının 33. yıldönümü	https://www.youtube.com/watch?v=hz1U8qEmXXc&list=PLM7oN_J-EsD8ucbQfEx5bf7vZiXc0SvT2

Tablo 4. Sputnik'de Yer Alan Çevre Videolarından Örnekler

Sonuç

Batı merkezli Dünya medyasına göre Türkiye'de özellikle bölgesel karakterde başlayan çevre odaklı eylemlerin *Gezi* kültürü ile kitleselleştiği görülmektedir. Bunun temel nedeni kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın toplumu medyatikleştirmiş olmasıdır. Medyatik toplum yerel ve

ulusal sınırlılıkları aşmış; küresel toplumun katılımıyla mevcut siyasi, ekonomik ve kültürel uygulamalara dair bir eleştiri geliştirmiştir. Bu eleştirinin sadece çevre ile sınırlı kalmadığı da görülmektedir. Çünkü anonim özellik gösteren medyatik toplum tek bir konuya odaklanmak yerine yer kürenin her hangi bir yerinde olmakta olan tüm benzer sorunları bir ülkenin ulusal sınırları içinde tartışmaya açmıştır. Bu sebeple *Gezi* olayları ile kitleselleşen protest kültür 1970'ler Avrupa'sında olduğu gibi tüm muhalif eylemlerin bir prototipini oluşturmuştur.

Eylemlerin hangi ülkelerde gerçekleştirildiğine bakıldığında ise Türkiye dışında İngiltere, İsveç, İtalya, İsviçre, Amerika, Palau, Fransa, Hindistan, Norveç, Almanya, İzlanda, Avustralya, Gürcistan, Meksika, Çin, Güney Kore, İtalya, İngiltere, Arjantin, Japonya, Yeni Zelanda, Kanada, Rusya adının geçtiği görülmektedir. Çoğunlukla bu ülkelerden haberlerin paylaşıldığı tespit edilmiştir. Özellikle Kuzey İskandinav ülkelerinde istikrarlı ve temiz enerji programlarının yürütüldüğüne dikkat çekilmektedir. Tüm ülkelerin hemen hepsi elektrikli ve yenilenebilir enerji kaynaklarını tam kullanan sistemlere geçmeye hazırlanmaktadır.

Haber kanalları arasında video-habercilik dosyasına en fazla önem veren kanallar sırasıyla *Euronews*, *Deutsche Welle*, *BBC* ve *Sputnik*'tir. *Sputnik*'in Türkiye'de yeni bir kanal olması video sayısındaki azlığı açıklarken, *BBC*'nin güncelden çok tarihsel süreçte Türkiye'ye yönelik arşiv görüntülerini paylaştığı görülmektedir. *Euronews* ise özellikle *Insiders* ve *Insight* adlı programları ile video-habercilikte çok ileri bir seviyede olduğunu göstermektedir.

Dünya medyasının hangi çevre sorunlarına odaklandığına bakıldığında ise iklim değişikliği, hayvanların yaşam alanlarının kısıtlanması, hayvan ölümleri, denizlerin kirlenmesi, tüketim, küresel ısınma, fosil yakıt, kömür, karbondioksit, yasadışı çöp dökme, nükleer santrallerin güvenilirliği, casus dronlar, israf ve aşırı tüketim, kutuplarda yürütülen çalışmalar, ormansızlaşma ve aşırı baraj yapımı gibi konuların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durum çok yönlü ve çok boyutlu bir çevre algısının ortada olduğunu göstermektedir.

Dünyanın farklı yerinde çevre eylemlerinin gerçekleştirilme biçimine bakıldığında ise ilgili haberlerde aşağıdaki karakteristiklerin vurgulandığı görülmektedir.

- Eylemler yerel değil kitleseldir
- Sloganları vardır.
- Küresel desteklerle büyümektedir.
- Bağışlarla güçlenmektedir.
- Uluslararası platformları kullanmaktadır.
- Sembolik hırsızlık/rehin alma gibi yönelimler içermektedir.
- Doğum karşıtı hareket gibi marjinal uygulamaları içermektedir.
- Dava ve hukuksal süreçler işletilmektedir.
- Yağmalar yapılabilmektedir.
- Grevler yapılmaktadır.
- Özel şirketlerin çevreci kampanyalar geliştirdikleri görülmektedir.
- Çevreciler ağaç evlerde yaşayabilmektedir.
- Hükümet teşvikleri de vardır.
- Özel tasarım ve kinetik enerjiden de yararlanılmaktadır.
- Çadır eylemleri gerçekleştirilmektedir.
- Yol kapatma köprülerdeki yolu kesme eylemleri gerçekleştirilmektedir.

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

- Araçların kullanımını belli günlerde yasaklama uygulaması yaygınlaşmaktadır.
- Bisiklet ve yürüyüş yollarını artırma eğilimi artmaktadır.
- Elektrikli araçlara geçiş kararlılığı gösterilmektedir.
- Baskınlar yapılmaktadır.
- İntihar eylemleri olabilmektedir.
- Çevre koruma ve vatandaşlık hakları örgütlerinin birlikte hareket etmesi söz konusudur.
- Tren ve bisiklet gibi doğaya uyumlu araçların kullanılması öncelenmektedir.
- Doğaya uyumlu restoranlar açılmaktadır.
- Bitkisel (vegan) yeme-içme mekanları (market veya restoran) açılmaktadır.
- Güvenlik güçler ile aşırı çatışmalar yaşanmaktadır.
- Kendini zincirleme eylemleri görülmektedir.

Kitle iletişim araçlarının eylemlerde nasıl kullanıldığı noktasında ise öne çıkan haberlerde aşağıdaki eğilimlerin olduğu tespit edilmiştir:

- Sosyal medya kampanyaları yürütülmektedir.
- Küresel iletişim şirket ve platformlarının destekleri alınmaktadır.
- Protestolarda devasa maketler kullanılmaktadır.
- Etkili ve görselliği güçlü pankartlar hazırlanmaktadır.
- Sanatsal duvar çalışmaları yapılmaktadır.
- Dijital medyanın etkin kullanımı (web sitesi, belgesel, blog ve sinema) sağlanmaktadır.
- Akıllı telefon uygulamaları geliştirilmektedir.
- Fotoğraf sergileri açılmaktadır.
- Havai fişek patlatması gibi ışık gösterileri yapılmaktadır.
- Mektup yazma, bildiri okuma, parlamentoda konuşma gibi eylemler gerçekleştirilmektedir.
- Kostümler giyilmektedir.
- Doğal ürünlerle mekân tasarımı yapılmaktadır.
- İmza kampanyaları düzenlenmektedir.
- Mizansenler yapılmaktadır.
- Halk dansları yapılmaktadır.
- Renk kullanımı (Örneğin *Kırmızı Çizgi* eylemleri)
- Nesnelere ikonlaştırılmaktadır.

Dünya medyasının gözünden Türkiye'nin nasıl görüldüğüne bakıldığında ise aşağıdaki vurguların ön plana çıktığı görülmektedir:

- Uzunca bir süre dayanışma içinde olunabilmektedir.
- Toplumun küresel gelişmelerden etkilendiği görülmektedir.

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

- Güvenlik güçlerine karşı fiziksel mukavemetin gösterildiği belirtilmektedir.
- Dünya medyası Türkiye hakkında araştırma dosyaları hazırlamaktadır.
- Çevre eylemcilerinin mücadelelerini hukuksal plana da taşıdığı görülmektedir. Özellikle dernekleşme üzerinde durulmaktadır.
- Şirketlerin çevreci faaliyetleri incelenmektedir.
- Aktivist girişimler incelenmektedir.
- Belediyelerin faaliyetleri incelenmektedir.
- Türkiye'nin büyük şehirlerinin dışındaki şehirlerde gelişen eylemlerine de bakılmaktadır.
- Halkın taleplerini dikkate alan bir habercilik anlayışı ortaya konmaktadır.
- Eylemlerin kitle iletişim araçlarıyla desteklenmesi (web sayfası)ne vurgu yapılmaktadır.
- Greenpeace desteklerine dikkat çekilmektedir.
- Türkiye'deki eylemlerin dünyadaki benzer eylemlerle birlikte incelendiği görülmektedir.
- Türkiye'ye dair dijital arşiv çalışması yürütülmekte ve tarihsel materyaller kullanılmaktadır.
- Avrupa Birliği ile girilen çevreye zararlı ilişkiler görünür kılınmaktadır.
- Yerel ve küresel mercilere dayanan istatistiklerin birlikte okunması sağlanmaktadır.

Çevre konusunda gerçekleştirilen eylemlerin çevre farkındalığının toplumsal planda oluşması için oldukça önemli olduğu belirtilmelidir. Felsefi altyapısı ve bir söylemi olmayan, içinde yeşerdiği toplumun tüm kesimlerinin desteğini alamayan ve yaratıcı eylem emaresi göstermeyen eylemlerin çevre farkındalığı konusunda belli bir bilincin oluşmasında önemli bir dezavantaj ortaya koyduğu görülmektedir.

Yabancı haber kanallarının Türkçe servislerine bakıldığında son yıllarda özellikle Gezi eylemleri ile yoğunlaşan süreçte Türkiye'deki toplumsal değişimi oldukça yakından takip ettikleri görülmektedir. Özellikle Batı'da bulunan üniversitelerdeki Türk akademisyenler ile Türkiye'deki Batılı eğitim veren üniversitelerin akademisyenlerinin görüşüne başvurulduğu dikkat çekmektedir. Bu da yabancı haber servislerinin Türkiye'deki toplumsal değişimleri modern Batı sosyolojisi içinde değerlendirdiklerini göstermektedir.

1960'larda Avrupa'da başlayan sivilleşme hareketi çevre eylemleri konusunda Batı'yı ön plana çıkarsa da çok yakın bir zaman içinde (20 yıl) Türkiye'de de belli bir farkındalık düzeyinin yakalandığı görülmektedir. Özellikle 1980'lerin sonuna doğru Çernobil karşıtı eylemlerin, Yeşiller Partisinin kurulmasının ve ilgili bakanlıkların açılmasının bu süreçte Türkiye'de belli bir farkındalığın oluşmaya başladığını göstermektedir. Fakat 2013 yılındaki Gezi Parkı eylemlerine kadar kitlesel çapta eylemlerin yapılmadığı görülmektedir. Eylemlerin daha çok bölgesel düzeyde kaldığı söylenebilir.

Eylem çeşitliliği açısından bakıldığında Batı'da çok renkli görüntülerin oluştuğu söylenebilir. Özellikle özgün, özgür, dinamik ve yaratıcı eylem çeşitliliğinin Batı'da oldukça baskın olduğu söylenebilir. Diğer taraftan kitle iletişim araçlarının (haber, belgesel, video haber, blog vb.) da bu eylem çeşitliliğini çok etkili bir şekilde görünür kıldığı söylenebilir. Batıdaki bu renkliliğin ardında Batı toplumlarının kendi ürettiği küresel politikalara bağlı olarak çevre başlığında dünyayı yakından takip etmesi, eğitim süreçlerinin kültürlerarası etkileşime daha açık olması ve daha kozmopolit yapıda kentlere ve kurumlara sahip bir kültürel gerçekliğe sahip olması yatmaktadır. Nitekim bu çalışma kapsamında incelenen gerek haber servislerinin gerekse

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

bağımsız belgesel ve video çalışmalarının dünyanın her yerinden haberleri/gelişmeleri bir araya getirerek belli bir çevre bilinci oluşturmaya çalıştığı görülebilmektedir. İncelenen çalışmalarda çevre sorunlarının ekonomik, siyasi, toplumsal, bilimsel, tarihi ve kültürel boyutları eş zamanlı olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca yabancı haber servislerinin çalışanlarının da dünyanın farklı uluslarından olması küresel/ulus ötesi bir bakış açısının oluşmasını da mümkün hale getirmiştir. Bu da medya içeriklerindeki eleştirel bakışı mümkün hale getirmektedir. Öyle ki bu kanallar ve belgeseller kendilerini destekleyen ülkeleri bile eleştirebilmektedir.

Türkçe içerik sağlayan yabancı haber kanallarının çalışmaları ile bağımsız belgesellerin Türkçe olarak gösterime girmesi, ortak yapım projeleri, sosyal medya ortamlarında yer alan video ve haber içeriklerinin interaktif bir şekilde varlık göstermesi Türkiye’de gerek çevre bilincinin ve gerekse eylem çeşitliliğinin artması açısından büyük fırsatlar barındırmaktadır. Nitekim son birkaç yıldır Türkiye’nin neredeyse tamamında çevre eylemlerinde ciddi bir oranda artış görülmekte ve eylem çeşitliliğinde de Batı’ya oranla nispeten önemli gelişmeler kaydedilmektedir.

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

Kaynakça

- Altundas, A. & Claudet, S. (2016). Çernobil sonrası Avrupa'da nükleer enerjinin geleceği. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2016/04/22/chernobil-sonrasi-avrupa-da-nukleer-enerjinin-gelecegi> Erişim Tarihi: 04.05.2019
- Bayhan, V. (2014). Yeni Toplumsal Hareketler ve Gezi Parkı Direnişi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 23-58. DOI: 10.20493/bt.15516
- BBC (2018). Guardian: 'Türkiye İngiltere'den plastik çöp ithalatını artırıyor, çevre uzmanları endişeli'. *BBC Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45914071> Erişim Tarihi: 07.05.2019
- BBC (2019). Greenpeace: Plastik atıkların yeni adresi Türkiye. *BBC Türkçe*. Erişim Tarihi: 07.05.2019
- BBC Türkçe (2019). 2018'de iklim değişikliği Dünya'yı nasıl etkiledi? *BBC Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47742664> Erişim Tarihi: 03.05.2019
- BloombergHT (2016). Son 20 yılın en büyük 10 çevre protestosu. *BloombergHT*. <https://businessht.bloomberght.com/guncel/galeri/458052-son-20-yilin-en-buyuk-10-cevre-protestosu> Erişim Tarihi: 03.05.2019
- Deutsche Welle Türkçe (2017). İngiltere'de dizel ve benzinli araçlara yasak geliyor. *Deutsche Welle Türkçe*. <https://www.dw.com/tr/ingilterede-dizel-ve-benzinli-ara%C3%A7lara-yasak-geliyor/a-39835711> Erişim Tarihi: 04.05.2019
- Deutsche Welle Türkçe (2017). Volvo 2019'da benzinli araçlara veda ediyor. *Deutsche Welle Türkçe*. <https://www.dw.com/tr/volvo-2019da-benzinli-ara%C3%A7lara-veda-ediyor/a-39563119> Erişim Tarihi: 04.05.2019
- Deutsche Welle Türkçe (2018) Norveç'te elektrik devrimi. *Deutsche Welle Türkçe*. <https://www.dw.com/tr/norve%C3%A7te-elektrik-devrimi/a-42020775> Erişim Tarihi: 04.05.2019
- Deutsche Welle Türkçe (2018). Bonn'da gösteri: İklimi koruyun, kömürü durdurun. *Deutsche Welle Türkçe*. <https://www.dw.com/tr/bonnda-g%C3%B6steri-iklimi-koruyun-k%C3%B6m%C3%BCr%C3%BC-durdurun/a-41238447> Erişim Tarihi: 04.05.2019
- Deutsche Welle Türkçe (2018). İklim değişikliğini protesto için intihar eylemi. *Deutsche Welle Türkçe*. <https://www.dw.com/tr/iklim-de%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fini-protesto-i%C3%A7in-intihar-eylemi/a-43395644> Erişim Tarihi: 04.05.2019
- Deutsche Welle Türkçe (2019). Almanya'da şarj istasyonları artıyor. *Deutsche Welle Türkçe*. <https://www.dw.com/tr/almanya-da-%C5%9Farj-istasyonlar%C4%B1-art%C4%B1yor/a-48258392> Erişim Tarihi: 03.05.2019
- Deutsche Welle Türkçe, (2017). "Cennetteki Çöplük" Hamburg'da. *Deutsche Welle Türkçe*. <https://www.dw.com/tr/cennetteki-%C3%A7%C3%B6pl%C3%BCk-hamburgda/a-16273500> Erişim Tarihi: 08.05.2019
- Eski, B. (2014). Prof. Harvey'le 'kent ayaklanmaları' üzerine. *BBC Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/04/140409_harvey Erişim Tarihi: 07.05.2019
- Euronews (2015). Çevre aktivistleri Arktik sondaj zaferini kutluyor. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2015/09/30/activists-celebraevre-aktivistleri-arktik-sondaj-zaferini-kutluyor-ate->

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

arctic Erişim Tarihi: 04.05.2019

Euronews (2015). Çevreciler sokağa indi. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2015/11/28/cevreciler-sokaga-indi> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Euronews (2015). Nesli tükenen Asya çitaları uçaklara resmedildi. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2015/09/18/nesli-tukenen-asya-citalari-ucaklara-resmedildi> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Euronews (2015). Paris sokaklarında olağanüstü hale rağmen çevre gösterileri. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2015/12/12/paris-sokaklarinda-olaganustu-hale-ragmen-cevre-gosterileri> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Euronews (2015). Shell'in petrol kuyusuna fırça darbesi! *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2015/08/03/shellin-petrol-kuyusuna-firca-darbesi> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Euronews (2016). Çevre için 100 bin kapak topladı. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2016/02/29/cevre-icin-100-bin-kapak-topladi> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Euronews (2016). Fransa halkı Nuit Debout hareketiyle neden sokaklara döküldü? *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2016/06/17/fransa-halki-nuit-debout-hareketiyle-neden-sosklara-dokuldu> Erişim Tarihi: 07.05.2019

Euronews (2016). Insiders'ın konuğu Fransız sosyolog ve araştırmacı Albert Ogien. <https://tr.euronews.com/2016/06/17/insiders-in-simdiki-konugu-fransiz-sosyolog-ve-arastirmaci-albert-ogien> *Euronews*. Erişim Tarihi: 07.05.2019

Euronews (2016). Nuit Debout 'gece ayakta' hareketi Fransa halkının sesi oldu. <https://tr.euronews.com/2016/06/17/nuit-debout-gece-ayakta-hareketi-fransa-halkinin-sesi-oldu> *Euronews*. Erişim Tarihi: 07.05.2019

Giddens, A. (2013). Çevre ve Risk. *Sosyoloji*. (Yayına hazırlayan: C. Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları

Hürriyet Seyahat (2002). Kuşlar Kanatlı Uygarlık. *Hürriyet*. <http://www.hurriyet.com.tr/kuslar-kanatli-uygarlik-96206> Erişim Tarihi: 08.05.2019

Kanbir, B. & R.Sanmartin (2018). Ünlü sinema oyuncularını 'balık aşkına' soyundu. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2018/12/17/unlu-sinema-oyuncular-balik-askina-soyundu> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Karakaş, B. (2018). "Trakya'da termik olmaz be ya!". *Deutsche Welle Türkçe*. <https://www.dw.com/tr/trakyada-termik-olmaz-be-ya/a-44953569> Erişim Tarihi: 07.05.2019

Karan, C. (2018). 'Fransa'daki gerçek anlamıyla halk hareketi, Macron bu krizden çıkarsa bile yeniden seçilmesi zor. *Sputniknews Eksen*. https://tr.sputniknews.com/ceyda_karan_eksen/201812031036451411-fransa-gercek-anlamiyla-halk-hareketi-macron-kriz/ Erişim Tarihi: 03.05.2019

Koyuncu, H. (2018). Fransa'da devlete karşı başlatılan 'asrın meselesi' kampanyasına rekor katılım. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2018/12/24/fransa-da-devlete-karsi-baslatilan-asrin-meselesi-kampanyasina-rekor-katilim> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Kurt, M. (2013). Gezi direnişinde beğenilen ve tepki çeken markalar. *MediaCat*. <https://mediacat.com/gezi-direnisinde-begenilen-ve-tepki-ceken-markalar/> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

McGrath, M. (2019). Yokoluş İsyanı: Ne istiyorlar ve talepleri gerçekçi mi? *BBC Türkçe*.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47957507> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Mules, I. (2019). Dans ederek enerji üretimine katkı sağlayabilirsiniz. *Deutsche Welle Türkçe*.

<https://www.dw.com/tr/dans-ederek-enerji-%C3%BCretimine-katk%C4%B1-sa%C4%9Flayabilirsiniz/a-47936479> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Niranjan, A. (2019). Barajlar: Temiz Enerji ve ekolojik zarar iç içe. *Deutsche Welle Türkçe*.

<https://www.dw.com/tr/barajlar-temiz-enerji-ve-ekolojik-zarar-i%C3%A7-i%C3%A7e/a-47940092> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Niranjan, A. (2019). Hava kirliliği küresel sağlığı tehdit ediyor. *Deutsche Welle Türkçe*.

<https://www.dw.com/tr/hava-kirlili%C4%9Fi-k%C3%BCresel-sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-tehdit-ediyor/a-48022087> Erişim Tarihi: 04.05.2019

NTV Arşiv (2002). Kuşlar: Kanatlı Uygarlık. NTV. <http://arsiv.ntv.com.tr/news/175081.asp> Erişim Tarihi: 08.05.2019

NTV Haber (2009). 'Yuva' belgeselinin tekrarı NTV'de. NTV. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/yuva-belgeselinin-tekrari-ntvde,20WAvBf-Lk-OZzrCh4G2Hg> Erişim Tarihi: 08.05.2019

Özay, B. ve Günaltay, A. (2012). 'Türkiye'yi bir bütün olarak gördüm'. *Deutsche Welle Türkçe*.

<https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyeyi-bir-b%C3%BCt%C3%BCn-olarak-g%C3%B6rd%C3%BCm/a-16416554> Erişim Tarihi: 08.05.2019

Özdemir, Ö. (2019). Protestoların son 10 yılı: Ekonomik kriz sonrası kitlesel eylemler dünyayı nasıl etkiledi? *BBC Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46686118> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Özdemir, Ö. (2019). Protestoların son 10 yılı: Ekonomik kriz sonrası kitlesel eylemler dünyayı nasıl etkiledi? *BBC Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46686118> Erişim Tarihi: 07.05.2019

Pınar, Ö. (2019). İklim değişikliği aktivisti Greta Thunberg İtalyan Senatosu'nda konuştu: Geleceğimizi çaldınız. *BBC Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-47976600> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Rueter, G. (2017). Nükleer santrallerde güvenlik endişesi. *Deutsche Welle Türkçe*.

<https://www.dw.com/tr/n%C3%BCkleer-santrallerde-g%C3%BCvenlik-endi%C5%9Fesi/a-40951093> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Ruiz, I.B. (2017). Çöpe atılan yiyecekler süpermarket rafında. *Deutsche Welle Türkçe*.

<https://www.dw.com/tr/%C3%A7%C3%B6pe-at%C4%B1lan-yiyecekler-s%C3%BCpermarket-raf%C4%B1nda/a-37453857> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Schmidt, F. (2019). Alman hekimler soruyor: Azot oksit gerçekten de tehlikeli mi? *Deutsche Welle Türkçe*.

<https://www.dw.com/tr/alman-hekimler-soruyor-azot-oksit-ger%C3%A7ekten-de-tehlikeli-mi/a-47631031> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Schriato, S. (2018). Güney İtalya'nın zehirli atık ve kanserle mücadelesi. *Deutsche Welle Türkçe*.

<https://www.dw.com/tr/g%C3%BCney-italyan%C4%B1n-zehirli-at%C4%B1k-ve-kanserle-m%C3%BCcadelesi/g-44528332> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Sputniknews (2016). Kızgın Kuşlar iklim değişikliğine karşı. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/yasam/201603191021591296-bm-angry-birds-iklim-degisikligi/> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

Sputniknews (2018). Alison Teal plastik atıklarla savaşıyor. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/videokulubu/201807251034453987-alison-teal-ekoloji-cevre-pastik-atik-kirlilik-doga-gezi-sorf-aktivist/> Erişim Tarihi: 07.05.2019

Sputniknews (2018). Almanya'da 50 bin çevreciden Hambach Ormanı'nı koruma eylemi. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/cevre/201810071035553134-almanya-cevrecilerden-hambach-ormani-koruma-eylemi/> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Sputniknews (2018). 'Doğa bozulmasın' diye yaylaya yol istemediler. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/cevre/201807311034547945-doga-bozulmasin-diye-yaylaya-yol-istemediler/> Erişim Tarihi: 07.05.2019

Sputniknews (2018). Köylüler HES için gelenleri köye sokmadı. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201803041032491645-koyluler-hes-icin-gelenleri-koye-sokmadi/> Erişim Tarihi: 04.05.2019

Sputniknews (2018). Norveç'te deniz taşımacılığı için ölü balıklardan yakıt elde edilecek. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/cevre/201811211036260755-norvec-deniz-tasimaciligi-olu-balik-yakit-biogaz/> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Sputniknews (2018). Osmangazi Köprüsü'nde 'Kömürcüler OSB' eylemi. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/cevre/201810081035561129-osmangazi-koprusu-komurculer-osb-eylemi/> Erişim Tarihi: 07.05.2019

Sputniknews (2018). Palau, mercan kayalıklarını korumak için güneş kremlerini yasaklayan ilk ülke oluyor. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/yasam/201811021035956797-palau-gunes-kremlerini-yasakladi/> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Sputniknews (2018). Trump Fransa'nın Sarı Yelekler kararından 'memnun': Paris Anlaşması enerji fiyatlarını artırırken kirliliği yapanları aklıyor. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/abd/201812051036473308-trump-fransa-karari-memnun-sari-yelekli-Paris-anlasmasi/> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Sputniknews (2019). ABD'de yılda 100 milyon ila 1 milyar kuş gökdelenlere çarpıp ölüyor. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/abd/201904081038658816-abd-yilda-1milyar-kus-gokdelenlere-carpip-oluyor/> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Sputniknews (2019). Arçelik CEO'su Bulgurlu, Everest'e tırmanacak. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201904211038825630-arcelik-ceo-bulgurlu-everest-tirmanacak/> Erişim Tarihi: 07.05.2019

Sputniknews (2019). Çevreci militanlar Macron'un belediye binalarındaki portrelerini çaldı. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/avrupa/201902221037806117-cevreci-militanlar-macron-belediye-binalari-portrelerini-caldi/> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Sputniknews (2019). Doğum karşıtı hareketin Hindistan'daki 'lideri', kendisini dünyaya getirdikleri için anne babasına dava açacak. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/yasam/201902041037472590-hindistan-dogum-karsiti-hareket-kendisini-dunyaya-getirdikleri-icin-anne-babasina-dava-acacak/> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Sputniknews (2019). Londra'daki çevreci işgal eyleminde gözaltı sayısı yükselişini sürdürüyor: En az 750 kişi gözaltında. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/cevre/201904211038824762-londradaki-cevreci-iskal-eyleminde-gozalti-sayisi-yukselisini-surduruyor-en-az-750-kisi-gozaltinda/> Erişim Tarihi:

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

03.05.2019

Sputniknews (2019). Pet şişe getirene bez torba. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201901141037090964-edirne-pet-sise-bez-torba/> Erişim Tarihi: 07.05.2019

Sputniknews (2019). Üniversiteye arı araştırmaları için yarım milyon dolar bağış. *Sputniknews*.

<https://tr.sputniknews.com/bilim/201903071038058375-universite-ari-arastirmalari-icin-yarim-milyon-dolar-bagis/> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Terzi, C., Hiperlink (Firm), Yuvayapan, E., & Başer, E. (2013). *Kapitalizmin kaskacında doğa, toplum ve bilim Onur Hamzaoğlu olayı*. İstanbul: İstanbul. Retrieved from

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e011xww&AN=1299470&site=ehost-live>

Tuna, M. (2016). Türkiye’de Çevre Toplum İlişkileri ve Çevre Sosyolojisi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*. DOI: 10.18368/IU/sk.07223

Yörük, H. (2017). Aydın’ın, Jeotermal Masalına “Filmler Tepki”. *Aydın DENGE*.

<http://www.aydindenge.com.tr/guncel/02/11/2017/aydinin-jeotermal-masalina-filmler-tepki>

Erişim Tarihi: 08.05.2019

EK- ÇEVRE BİLİNCİ KAZANDIRABİLECEK ETKİLİ BELGESELLER

Belgesel Adı	Yönetmen/ Yapımcı	Bağlantı
Akıllı köy ile değişen hayatlar Su Savaşları (Hayri Dağlı ve Ideauniversal Projesi)	TRT Belgesel	https://www.youtube.com/watch?v=nd0Lo7YiUeM
Dünyayı Nasıl Değiştiririz?	Jerry Rothwell	https://www.netflix.com/title/80036832
Minimalizm: Önemli Şeylere Dair Bir Belgesel	Matt D'Avella	https://www.netflix.com/title/80114460
Terra	Yann Arthus-Bertrand, Michael Pitiot	https://www.netflix.com/title/80102305
Kirli Para	Netflix	https://www.netflix.com/title/80118100
Gezgin Aşçı (Fransa ve Arjantin Bölümleri)	Netflix	https://www.netflix.com/title/80095880
9 Sıcak Nokta	İz TV	https://www.beinconnect.com.tr/belgesel/9-sicak-nokta
Video: Coşkun Aral'la Avrupa Notları	İz TV	https://www.youtube.com/watch?v=HtLNCSpBFo0
Coşkun Aral'la Avrupa Notları	İz TV	https://vimeo.com/album/2070433
Temiz Enerjinin Ütopyası: Freiburg	Coşkun Aral	https://www.youtube.com/watch?v=Db7430Vj3oA
Cem Seymen anlattı: Hollanda'nın bilimle yarattığı mucizeler - Para Dedektifi 24.03.2019	CNN Türk/ Cem Seymen	https://www.youtube.com/watch?v=CcTP9LuJm-o
İngiltere'de kent çiftçiliği, kooperatifleşme ve şeker üretimi - Para Dedektifi 02.12.2018 Pazar	CNN Türk/ Cem Seymen	https://www.youtube.com/watch?v=blmtqMcTrPw
Samsara	Ron Fricke	https://vimeo.com/116877832
Baraka	Ron Fricke	https://www.imdb.com/title/tt0103767/?ref_=fn_al_tt_2
Yabancıların Gözünden Türkiye	140 Journos	https://140journos.com/yabancilarin-gozunden-turkiye-9e1c89cfb058
North Episode I: Change	140 Journos	https://140journos.com/north-episode-i-change-1660b2c7b48a
2016 hedeflerinizden biri de bu 100	Elif Toprak/	https://gaiadergi.com/2016-

Yetimova, S. (2019). Dünya Medyasında (Belgesel - Video Haber - Haber) Öne Çıkan Çevreci Protesto Örnekleri: Çevre Sorunlarına Karşı Verilen Tepkilere Dair Kültürel Bir İnceleme. *Dördüncü Kuvvet*. 2 (2). 40-74.

belgeseli izlemek olsun	Gaia Dergi	hedeflerinizden-biri-de-100-belgeseli-izlemek-olsun/
Okul Yolunda	TRT Belgesel	https://www.youtube.com/watch?v=y-hA_-j2gV0
Kaptan Fantastik (Captain Fantastic)	Matt Ross	https://www.youtube.com/watch?v=1qR7MiShPh8